

İkinci Karabağ Savaşı Bağlamında ‘Tek Millet’ Kimliğinin *Yeni Şafak* Gazetesindeki Köşe Yazılarında Söylemsel İnşası

Hasan Turgut, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İletişim Fakültesi, İletişim ve Tasarımı Bölümü

ORICD: 0000-0001-9951-8894

E-Posta: hasan.turgut@omu.edu.tr

Özet

Bu çalışma, Karabağ Sorunu’nun ve taraflarının, AK Parti’ye yakınlığı ile bilinen ve milliyetçi-muhafazakâr okur kitlesine hitap eden *Yeni Şafak* gazetesindeki köşe yazılarında nasıl tanımlandığını ve bu tanımlama bağlamında ‘Tek Millet’ kimliğinin hangi söylemsel uğraklarda inşa edildiğini analiz etmektedir. Çalışma; AK Parti’nin 2014 sonrasında dış politikada takip ettiği sert güce dayalı milliyetçi-popülist politikaların, medya alanında karşılık bulduğu varsayımından hareket ederek, köşe yazılarında ‘Tek Millet’ kimliğinin, ‘Yeni Türkiye’ söylemi bağlamında yeniden inşa edildiğini iddia etmektedir. Çalışmanın iddiasının ampirik olarak test edilebilmesi için söylem-tarihsel analiz yaklaşımından yararlanılmış ve ‘Tek Millet’ kimliğinin iki katmanlı bir eklemlenme ile inşa edildiği tespit edilmiştir. Buna göre ilk eklemlenme, Ermeni ve Batı kimliğinin geleneksel kurucu ‘Öteki’ konumunu sürdürdüğü; ‘Tek Millet’ kimliğinin 15 Temmuz sonrası döneme atıfla güçlü olma haline vurgu yapan bir narsisizmle yeniden inşa edildiği uğraktır. Bu uğrakta ‘Tek Millet’ kimliğinin özsel niteliği olan mazlumluk, Batı karşısında ahlaki üstünlük kaynağı olarak öne çıkarılmaktadır. İkinci eklemlenme ise ‘Tek Millet’ kimliğinin iç politikada iktidar ve muhalefet arasındaki farkı meşrulaştırmaya yönelik seferber edildiği popülizm uğrağıdır.

Anahtar Kelimeler: Dağlık Karabağ, Popülizm, Söylem-Tarihsel Yaklaşım, ‘Tek Millet’, *Yeni Şafak*.

The Discursive Construction of One Nation Identity in the Columns of *Yeni Şafak* in the Context of the Second Karabakh War

Abstract

This study analyzes how the Karabakh Question and the parties are defined in the columns in the *Yeni Şafak* newspaper, which is known for its closeness to the AK

Party and appeals to the nationalist-conservative readership, and in which discursive moments the identity of the 'One Nation' is built in the context of this definition. Based on the assumption that the hard power-based nationalist-populist policies pursued by the AK Party in foreign policy after 2016 were met in the media, the study claims that the identity of the One Nation was reconstructed in the context of the 'New Turkey' discourse in its columns. To test the claim of the study empirically, the discourse-historical analysis approach was used and it was determined that the identity of 'One Nation' was built with a two-layer articulation. According to this, the first articulation is the moment in which the Armenian and Western identity maintains its traditional founding 'Other' position, and the 'One Nation' identity is reconstructed with a narcissism that emphasizes the state of being strong regarding the post-July 15 period. At this moment, oppression, which is the essential feature of the One Nation identity, is highlighted as a source of moral superiority against the West. The second articulation is the moment of populism, in which the 'One Nation' identity is mobilized to legitimize the difference between the government and the opposition in domestic politics.

Keywords: Nagorno-Karabakh, Populism, Discourse-Historical Approach, 'One Nation', *Yeni Şafak*.

Giriş

"Tek Millet İki Devlet", Türkiye ile Azerbaycan arasındaki yakınlığı ifade etmek için kullanılan en bilinen slogandır. Türk kamuoyunda egemen olan bu slogan; yurttaşları, her iki ulusu, tek bir ulus olarak kabul etmeye ve Azerbaycan'la mutlak dayanışma içerisinde olmaya davet etmektedir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılma sürecinde Türkiye'nin, Kafkasya ve Türki Cumhuriyetlere 'ağabeylik' yapacağına ilişkin politik söylemler ve beklentiler, milliyetçi tahayyülde var olan Kızıl Elma idealine çağrı yapan bir heyecan oluşturmuştur (Abilov, 2015; Ergun, 2021; Yavuz, 2022). Bu bağlamda post-Sovyet dönemde, "Tek Millet İki Devlet" sloganı, Kızıl Elma ülküsünün en gerçekleştirilebilir projesi olarak öne çıkmış, Türkiye'nin Güney Kafkasya politikasının ana söylemine dönüşmüştür. Fakat reel politik gelişmeler, 1990'lı yıllar boyunca söz konusu heyecanın yalnızca söylemsel bir ülkü olarak kalmasına neden olmuştur. 1991 yılında Karabağ Sorunu'nun savaşa dönüşmesi ve Ermenistan'la arasındaki tarihi problemler; Türkiye'nin, Azerbaycan'ın yanında yer almasına neden olmuşsa da bu desteğin uluslararası örgütler nezdinde gerçekleştirilen girişimlerle sınırlı kalması, kamuoyundaki milliyetçi beklentileri tatmin etmemiştir. Dolayısıyla 'Tek Millet' kimliği, milliyetçi tahayyülün ulaşılamayan arzusu olarak sağduyudaki varlığını sürdürmüştür. Öyle ki bu arzu, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK Parti) 2009-2010 yılları arasında Ermenistan'la tarihi problemleri çözmeye yönelik yürüttüğü diplomatik girişimlere karşı kamuoyunda ortaya çıkan tepkinin de kaynağını oluşturmuştur.

Türkiye'nin Ermenistan sınırını yeniden açma ve tarihi sorunları çözme girişimleri, Azerbaycan ile olan ilişkileri olumsuz etkilemiş, Ermenistan ile oynanan futbol maçı sırasında Azerbaycan bayraklarının stadyuma alınmaması kriz yaratmıştır¹. Ermenistan'la normalleşme süreci, imzalanan Zürih Protokolü'nün iki ülke tarafından da onaylanmaması ve Ermenistan ve Rusya arasında 2010 yılında imzalanan askeri iş birliği anlaşmaları nedeniyle kısa ömürlü olmuştur. Diğer yandan 15 Temmuz 2016'daki darbe girişimi sonrasında Türkiye'nin yumuşak güç konseptine dayalı dış politika anlayışını terk etmesi, 'Tek Millet' kimliğinin yeniden milliyetçi arzunun baskın hale geldiği söylemlerle tesis edilebilmesi için uygun zemin sağlamıştır. İki ülke arasında 2010 yılında imzalanan *Stratejik Ortaklık ve Karşılıklı Yardım Anlaşması* ve müteakip oluşturulan *Yüksek Düzeyli Stratejik İş Birliği Konseyi* ile ilişkiler yeni bir aşamaya evrilmiştir². 2018 sonrasında Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan ve Savunma Bakanı David Tonoyan başta olmak üzere yüksek düzey Ermeni temsilcilerinin Türkiye ve Azerbaycan'ın güvenlik endişelerini arttıran açıklamaları, Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinin yeni bir boyut kazanmasına neden olmuştur. Nihayet Temmuz 2020 yılında Azerbaycan'ın Tovuz bölgesine yönelik saldırılar, Azerbaycan kamuoyunu, sorunun askeri yollarla çözüme kavuşturulması harekete geçirmesi yönünde harekete geçirmiştir. Bölgede yükselen tansiyon, Karabağ'da 27 Eylül 2020 tarihinde başlayan çatışmalarla 44 gün süren bir savaşa dönüştürmüştür.

Bu çalışma; 27 Eylül-09 Kasım 2020 tarihleri arasında Karabağ Sorunu'nun ve taraf aktörlerinin, AK Parti'ye yakınlığı ile bilinen ve milliyetçi-muhafazakâr okur kitlesine hitap eden *Yeni Şafak* gazetesindeki köşe yazılarında nasıl tanımlandığını, bu tanımlama bağlamında 'Tek Millet' kimliğinin hangi söylemsel uğraklarda inşa edildiğini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Kimlik fenomenini sorunsallaştırması dolayısıyla çalışmanın kuramsal arka planını, popülizm, milliyetçilik ve medya ilişkisi oluşturmaktadır. Çalışmanın varsayımı, 2016 sonrasında benimsenen dış politika yaklaşımının sağduyudaki milliyetçi-popülist arzunun beklentileriyle uyumlu olarak şekillendiği ve bu arzunun aynı zamanda söz konusu yaklaşıma meşruiyet sağladığıdır. Bu varsayımdan hareketle çalışmanın iddiası, köşe yazılarında 'Tek Millet' kimliğinin, 'Yeni Türkiye' söylemi bağlamında yeniden inşa edildiğidir. Çalışmada bu iddianın ampirik olarak test edilebilmesi için Söylem-Tarihsel Yaklaşımından (STY) yararlanılarak, 'Tek Millet' kimliğini inşa eden söylemsel uğraklar, argüman temaları, argüman stratejileri ve dilsel anlam analiz edilmeye çalışılacaktır.

Popülizm ve Milliyetçi Söylem

Popülizm; toplumu, birbiriyle antagonist mücadele içerisinde olan, homojen bir halk ve bu halk karşısında konumlanmış elit sınıflardan müteşekkil bir yapı

olarak kabul eden zayıf-merkezli bir ideolojidir (Canovan, 1984, 1999; Mudde ve Kaltwasser, 2017). Bir ideoloji olarak popülizmin izini, 19. yüzyıldaki köylü ayaklanmalarına kadar sürmek mümkündür. Ernesto Laclau'ya (2007) göre popülizm, halkın özne olarak söylemsel kurulumuna olanak sağlamaktadır. Bu nedenle Laclau, popülizmi, özgürleştirici yönü olan bir ideoloji olarak kabul etmektedir. Günümüzde ise popülizmin, milliyetçi ve aşırı sağ ideolojiler ve hareketlerle özdeşleştirildiğini söylemek gerekir. Bu özdeşleşme dolayısıyla popülizmin, Laclau'nun atfettiği olumlu anlamını yitirdiğini ve olumsuz bir çağrışıma sahip olduğunu ifade etmek gerekir. Toplumu, 'gerçek' ve 'bütün' bir halk varsayımı ile 'yozlaşmış' elitler arasında antagonist iki kampa ayıran popülistler, siyaseti de halk iradesine dayalı ahlaki bir pratik olarak değerlendirmektedir (Mudde ve Kaltwasser, 2017; Müller, 2017). Ahlaki pratik olarak siyaset bir yandan toplumsalın karmaşıklığını, iyi ve kötü arasındaki savaşa indirgeyerek basitleştirmekte diğer yandan kendisini, halk adına konuşan popülist aktörlerin performanslarını icra ettikleri bir eylem alanı olarak sınırlandırmaktadır. Bu bağlamda halk adına konuşma ehliyetini elde etmek, popülist lider açısından, kendisinin halk ile özdeşleştirilmesini sağlayacak tutarlı bir performans ve kimlik inşası ile mümkündür. Dolayısıyla popülist liderler, halkı yalnızca kendilerinin temsil ettiğini savunurlar ki bu iddia bir başka açıdan J. W. Müller'in (2017: 16) popülizmin bir kimlik siyaseti olduğu argümanını da desteklemektedir.

Müller'e göre (2017) popülizmde halk, yurttaşlar arasından ayıklanarak kurgulanan bir tasarımdır. Bu tasarımın en önemli niteliği ise 'bütüncüllük' / 'parçalanmamışlık' arzusudur (Müller, 2017: 36-37). Bu arzu, popülizmin halk kavramını, milliyetçiliğin millet kavramına yakınlaştırmaktadır. Farklılığın; 'Öteki'ne ait olarak görülmesi, 'Biz'in ise farklılıktan azade bir bütünlük olarak tahayyül edilmesi, milliyetçiliğin özcü şekilde kurguladığı kimlik ayrımının canlı tutulmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Çağdaş popülizm ve milliyetçilik ilişkisine odaklanan çalışmalar, halk öznesinin her ikisinde de ortak olduğunu ifade etmekle birlikte halka yüklenen anlamın ve politik öznellik olarak halk kavramının işlevinin farklılaştığını ileri sürerler. De Cleen ve Stavrakakis (2017, 2020) ve Braubaker (2020), popülizmde halk kurgusunun, söylemsel olarak dikey ekseninde, yozlaşmış elitlerin karşıtı olarak inşa edildiğini oysa milliyetçilik açısından bu kurgunun, yatay ekseninde, 'Öteki'nin eşiti olan fakat 'Öteki'nden farklı olan bir bütünlük kurgusu olduğunu iddia ederler. Bir başka isim Jaakko Heiskanen (2020), popülizm ve milliyetçiliği, modern ulus-devletin, toprak egemenliğine dayalı hâkim politik yaklaşımın semptomları olarak tanımlar. Buna göre söz konusu politik yaklaşımın iki

boyutu bulunmaktadır: politik temsil ve egemenlik. Heiskanen'e (2020: 15) göre egemen halkın kim olduğunun tanımlanması milliyetçi bir kimlik kurgusuna; iktidarı kullanan halkın temsili ise popülist bir kimlik kurgusuna dayanır. A. Varshney (2021) de benzer şekilde iki kavramın birbiriyle özdeş olarak kullanılmasına şüpheyle yaklaşmaktadır. Ona göre, her iki kavram da siyasal egemenlikle ilgili halka atf yapmakta ve basitleştirilmiş siyasal reçeteler sunmaktadır. Fakat popülizm açısından kitlesel desteğin kaynağı, elit karşıtı retorik ve müesses nizam karşıtlığı iken; milliyetçi söylemin inşası için, elitlerin mevcudiyeti ve müesses nizamın varlığı gereklidir. Yine de Varshney (2021: 132, 145), günümüzde milliyetçiliğin, rutinleşerek devlet kimliği şeklinde dolaşıma girdiğini söyleyerek; bu olgunun popülizm ve milliyetçiliği birbirinden kolayca ayrılamaz iki fenomene dönüştürdüğü uyarısında bulunmaktadır.

Homojen halk varsayımı söylemsel düzeyde mümkünken, pratikte popülizm ve milliyetçiliğe dinamizm kazandıran kimlik inşası; ilişkisel, parçalı, değişebilir ve bağlamsaldır (Wodak vd. 2009; Wodak, 2015). Ulus kimliğinin inşası, içerleyici ve dışlayıcı süreçlerden oluşur. Bu süreçlerde entelijansiya; ulusal dayanışmanın söylemsel inşasında, ulusal toplum hissini oluşturulmasında ve ulusun meşru otorite olarak kurgulanmasında merkezi rol oynar (Gellner, 2013; Wodak, 2015: 103). Dışlayıcı retorikler, anlatılar ve stereotipler, benzerliklerin ve farklılıkların tanımlanmasını ve belirlenmesini sağlayarak, ulusa ait olan ve olmayan arasındaki sınırı belirginleştirir. Bu nedenle ulusal kimliklerin inşası, sosyal kimlik teorisi bağlamında pozitif bir öz-benlik anlatısı ile 'Öteki'nin negatif temsiline dayalı dinamik, diyalektik bir süreçtir (Wodak, 2015: 103).

Ulus-devlet formasyonu içerisinde kimlik, iki ekseninde değerlendirilmektedir. Politik olarak ulus, devletle özdeş bir yapıdır. Buna göre ulus, devletin eylemlerini güdüleyen iradedir. Diğer ekseninde ise yukarıda bahsedilen farklılıklar ve benzerliklere dayalı diyalektik, kültürel olarak kurgulanmakta ve ulus, kendine has kültürü olan bir bütünlüğü ifade etmektedir. Bu çerçevede ulus, ortaklıklara (geçmiş, dil, etnisite vs.) ve bu ortaklıkların inşa ettiği dayanışma duygusuna dayalı kültürel ulus olarak kabul edilmektedir (Wodak vd., 2009: 11). İster Gellner'in (2013) vurguladığı üzere entelijansiyanın girişimleri ile somutlaşan bir farkındalık olarak değerlendirilsin ister Anthony D. Smith'in (1994) ifade ettiği üzere, kökenleri tarih öncesine dayanan bir duygu olarak değerlendirilsin, ulusal bütünlüğün ancak söylemsel olarak mümkün olduğunu vurgulamak gerekir. Bu bağlamda bir anlatı olarak ulusun nasıl kurgulandığı popülizm ve milliyetçilik kesişimselliğindeki öznenin konumlandırılması için önem arz etmektedir.

B. Anderson'un (2011) 'hayali cemaatler' tezi, edebi eserler, kültürel yapı ve medya gibi kurumlar aracılığıyla, ulusun bir topluluk olarak hayal edildiğini

iddia etmektedir. Buna göre ulus, kültürel ürünler ve medya gibi aracı kurumlar tarafından yapılan sürekli duygulanımsal çağrılarının ürünü olan bir cemaattir. Tüm diğer cemaatler gibi ulus da üyelerinden öncelikle duygusal bağlanma talep etmekte; kültürel olarak seferber edilen kurucu mitler, köken vurgusu, gelenekler aracılığıyla biçimlenen saflık kurgusu, ulusal kimliğin bu duygusal özünü beslemektedir (Wodak vd., 2009: 24). Buna göre ulusal kimlik ve bireyin bu kimliğe yönelik aidiyet hissi, gündelik yaşam içerisinde devlet, politik kurumlar, medya ve entelijansiya tarafından süreklilik kazandırılarak inşa edilmektedir. Avusturya ulusal kimliğinin inşası ve Avrupa'daki aşırı sağ popülist milliyetçi söylemlere ilişkin çalışmalar, ulusa ait anlatıların aile, beden, saflık, temizlik, hijyen gibi metaforlar aracılığıyla şekillendiğini; ulusal dayanışma ve aidiyetin de tehdit, ortak geçmiş, korku zincirleri gibi argüman stratejileriyle inşa edildiğini göstermektedir (Wodak vd., 2009; Wodak, 2015). Yakın zamanda Almanya bağlamındaki araştırmalar da benzer şekilde milli aidiyeti, etnik kimlik üzerinden tanımlayan seçmenlerin popülist eğilimlere sahip olduğuna dikkat çekerek, milliyetçilik ve popülizm arasındaki yakınsamaya ışık tutmaktadır (Filsinger vd., 2021). Buna göre popülizmin genel karakteristiği olan, toplumu iyi-kötü ikiliğinde tahayyül etme eğilimi, etnik milliyetçiliğin aidiyeti doğum, kan, akrabalık gibi ölçütlerle tasarlayan pratikleriyle bütünleşerek iç grup homojenliğinin sonradan değiştirilemez unsurlarla ilişkilendirilmesine katkı sağlamaktadır. Bu ilişkilendirme, grup üyelerinin kendileri gibi olanlara ve grubun bütünlüğüne odaklanmalarını sağlamaktadır (Filsinger vd., 2021: 5). Böylelikle gruba odaklanmanın bir başka sonucu olarak ulusal aidiyet, ahlaki yükümlülük olarak içselleştirilmektedir.

Dolayısıyla popülizm ve milliyetçilik ilişkisini kavramak için, halk ve ulus kimlikleri ile talep edilen aidiyetin ve duygusal bağlılığın sınırlarının, söylemsel olarak nasıl inşa edildiğine odaklanmak önem taşımaktadır. Bu çerçevede “söylemin eklemleme tarzını belirleyen sembolik seçkinler olarak” (van Dijk, 2007) medya profesyonellerinin ve kurum olarak medyanın rolünü tartışmak, ahlaki yükümlülükle çerçevelenen halk ve ulus kurgularının anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Kurum olarak medya; gündem belirleme, popülist ve milliyetçi seçkinliklere görünürlük kazandırma, çatışma ve olumsuzluğa öncelik tanıma, sansasyonel hale getirme, basitleştirme gibi pratikleriyle popülist ve milliyetçi söylemlerin yakınsamasına kurumsal zemin sağlamakta, Kramer'in (2014) “bürokrasi dışı popülist aktörler” olarak tanımladığı medya profesyonelleri de bu yakınsamanın üslup ve repertuarını şekillendirmektedir.

Medya Popülizmi ve Dış Politika

Günümüz toplumlarında medya, popülist anlatılar ve söylemlerin görünür

kılınmasında merkezi bir tol oynamaktadır. Jagers ve Walgrave'ın (2007) ifade ettiği gibi popülizm, yalnızca bir ideoloji olarak değil aynı zamanda politik bir iletişim tarzıdır. Bir iletişim tarzı olarak popülizm, kendisini medya aracılığıyla var etmektedir. Popülist söylemler, bir forum olarak medyanın olanaklı kıldığı alanlarda, popülist aktörlerin performanslarıyla icra edilmektedir. Popülizmin bir iletişim tarzına dönüşmesi, bir başka açıdan medyanın kendisinin de popülist bir aktöre dönüşmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda medya ve popülizm ilişkisini analiz eden araştırmacılar, medya popülizmi kavramından bahsetmektedirler. Medya popülizmi, medyanın hem popülist söylemlerin kitlelerle buluşmasına olanak sağlayan bir form olarak rolünü hem de bir aktör olarak popülist kanaat iklimini besleyen pratiğini ifade etmektedir (Mazzoleni, 2008; Kramer, 2014). Toplumsal ve kültürel gerçekliğin medya mantığı çerçevesinde dönüşümüne işaret eden medyatikleşme (Şen, 2018), popülizmin bir egemen anlatı ve iletişim tarzı olarak yaşam alanlarını tahakküm altına almasına neden olan en önemli etken olarak değerlendirilmektedir. Mazzoleni (2008: 54), medya popülizmini, ticarileşen medya içerikleri ve haber çerçeveleri aracılığıyla popülist görüşlerin ve beğenilerin yaygınlaşması olarak tanımlamaktadır. Benjamin Moffitt (2016) ise politika ve medya arasındaki yakınsama ve politikanın medyatikleşmesi süreçlerine dikkat çekerek, medyanın, popülist-karizmatik liderler için sahne işlevi gördüğünü ileri sürmektedir. Bu medya ekolojisinde popülist aktörler, süper stara dönüşmekte ve siyasal üslup olarak popülizm profesyonelleşmektedir. Profesyonelleşmenin çıktısı olarak, medya; daha fazla etkileşim, beğeni ve reyting almak için popülist aktörlerin sansasyonel, çatışmacı üslubunu içselleştirmekte ve bu popülist üslubu kendisine mal etmektedir. Bu nedenle Mazzoleni (2008) ve Moffitt'e (2016: 100) göre popülizm ve medya ilişkisinde medya, ikincil konu olarak değerlendirilemez ve popülizm tartışmalarının merkezine yerleştirilmelidir.

Medya ve popülizm ilişkisini irdeleyen çalışmasında Luca Mannuci (2017), medyatikleşmenin, uzun süreçte medya ve siyaset mantığının yakınsamasına neden olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre, 1990'lardan sonra giderek artan oranda ticarileşme ve tabloidleşme, televizyonlar başta olmak üzere medyanın, kamuoyunu bilgilendirme sorumluluğunu terk ederek sıradan insana hitap edecek içeriklerin "satılmasını" öncelendiği bir kültür yaratmıştır. Bu ticarileşmiş medya ekosisteminde, popülist aktörler de kendilerine yer bulabilmek ve görünür olmak için mesajlarını medya mantığına uyarlama yolunu tercih etmektedirler (Mannuci, 2017: 593-595).

A. Ellinas (2019) medya ve aşırı sağ popülizm ilişkisini irdelediği çalışmasında medyanın bu iki boyutlu işlevinden bahsetmektedir. Buna göre, medya, bir

yandan izleyicilerin tutum ve davranışlarını yönlendirme potansiyeline sahip enformasyon akışını sağlarken, diğer yandan aşırı sağ popülist aktörlerin görünürlüğüne katkı sunmakta ve aşırı sağ söylemleri ana akımlaştırmaktadır. Bunun ötesinde Ellinas'a göre (2019: 400); politikanın dramatikleştirilmesi, kişiselleştirilmesi, basitleştirilmesi, eğlenceye dönüştürülmesi, sansasyonel hale getirilmesi gibi medyatikleşme pratikleri, aşırı sağ popülizmin yükselişine destek olmaktadır. Yapılan ampirik çalışmalar, Ellinas'ın tespitlerini doğrular niteliktedir. Avrupa'da aşırı-sağ popülist aktörlerin medyadaki görünürlüğüne odaklanan çalışmalar, Avusturya'da J. Haider, Hollanda'da Pim Foytun, Fransa'da Le Pen gibi politik liderlerin birer "pop yıldızına" dönüştüğüne dikkat çekmektedir (Betz, 1994; Mudde, 2007; Wodak, 2015; Eatwell, 2018). Benzer şekilde Venezuela'daki Alo Presidente programını inceleyen I. Sagarzasu ve C. G. Thies (2019), Hugo Chavez'in bu programlarda anti-Amerikancılığı, petrol fiyatlarındaki dalgalanmaların toplumsal etkilerini ortadan kaldırmak için popülist bir strateji olarak kullandığını göstermektedir. Bunların dışında popülist liderlerin sosyal medya kullanımını analiz eden çalışmaların bulguları da medya popülizmi olgusunu desteklemektedir. Corina Lacatus (2021), ABD Başkanı Donald Trump'ın, ara seçim sürecinde Twitter aracılığıyla yaptığı paylaşımlara odaklanmakta ve popülizmin, Trump tarafından siyasal bir strateji olarak araçsallaştırıldığını iddia etmektedir. Benzer şekilde Trump dönemi popülizmi ile ilgili yapılan diğer çalışmalar da Trump'ın konuşmalarında ve paylaşımlarında, ABD'nin gelenekselleşen iş birliği yaklaşımını terk ettiğini; "We make America Great Again" sloganında somutlaşan, ABD üstünlüğü ve gücüne dayalı sert güç tehdidini, 'Bize karşı Onlar'³ antagonizmasını oluşturmak için kullandığını öne sürmektedirler (Johnny, 2020; Holland ve Fermor, 2021; Jenne vd., 2021).

Ticarileşme süreçlerinin medya pratiklerine etkisi, medya metinlerinin anlamlandırılması ile de yakından ilgilidir. Stuart Hall'un çalışmaları, iktidar ve ideoloji arasındaki karmaşık ilişkiselliğin oluşumunda, medyanın anlamlandırıcı fail olarak rolüne işaret etmektedir. Medyada anlam, gerçeğin yansıtılmasından ziyade, seçim, eklemleme ve yeniden üretim pratiklerine dayalı anlamlandırma siyasetinin çıktısıdır (Hall, 2005; Özçetin, 2010). T. Van Dijk'a göre (2007: 321) medya profesyonelleri, simgesel seçkinler olarak söylemsel eklemlemenin üretim tarzını belirlemektedirler. Bu bağlamda medyatikleştirilmiş kamusal tartışmaların nasıl şekillendiğini anlamak, medya profesyonellerinin habitusuna dönüşen sansasyonel hale getirme, dramatize etme, bireyselleştirme, bağlamsızlaştırma, basitleştirme gibi pratikleri ve pratikler aracılığıyla eklemelenen söylem uğraklarını tespit etmeyi gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla medyatikleşme tartışmaları yalnızca ticarileşme ve medya alanındaki deregülasyonun sonuçlarına indirgenemez.

Hallin ve Mancini'nin (2004) dikkat çektiği siyasal paralelizm tezi, medyanın, siyasal aktörlerin söylemlerini dolaşıma sokan aracı bir kurum olmanın ötesinde bir aktör olarak değerlendirilmeyi hak ettiğini iddia eder. Siyasal paralelizm olgusu, dış politika gibi ulusal çıkar kavramının öncelendiği, kimlik ve stereotipleşmiş düşmanlık algılarının duygulanımsal olarak seferber edildiği söylemsel alanlarda görünür hale gelmektedir. Bu süreçte, stereotipleşmiş düşmanlık algılarının dolaşımda tutulmasını sağlayan medya çerçeveleri önemli role sahiptir. Bir olayın ya da konunun belirli veçhelerinin, yorumlamaya, değerlendirmeye ve çözüm üzerinde etkide bulunmaya yönelik seçilmesi ve öne çıkarılması olarak tanımlanabilecek çerçeveler; sorunların tanımlanmasını, nedenlerin kimliklendirilmesini (sorunun nedenlerinin belirli kimliklerle irtibatlandırılmasını), metnin ahlaki değerlendirmelere açık kılınarak yorumlanmasını sağlar (Entman, 2003: 417). Medya ve milliyetçilik alanındaki pek çok çalışmanın bulguladığı gibi kurumsal habitus, örgütsel yapı, haber içerikleri ve çerçeveler, 'Öteki'lere karşı milliyetçi duyguların ve ruh halinin seferber edilmesine olanak sağlamaktadır. Medya, özellikle çatışma ve kriz durumlarında, 'Bizve Ötekiler' farkının keskinleştirildiği, sorunun ahlaklaştırıldığı ve çözümün basitleştirildiği, ulusal çıkar çerçevelerini kullanmaktadır (Entman, 2008: 90). Öte yandan medya, yalnızca kriz dönemlerinde değil, spor, kültür-sanat etkinlikleri gibi sıradan zamanlara ait gündemlerin şekillendirilmesinde de milliyetçi-popülist çerçeveleri sıklıkla kullanmaktadır (Durur ve Bakar, 2016; Ural, 2018; Sarı, 2021).

Verbeek ve Zaslove (2017), dış politika ve popülizm arasındaki yakınsamanın Soğuk Savaş sonrasında derinleştiğini iddia etmektedirler. Soğuk Savaş sonrası dönemde alternatifsiz kalan liberal demokrasi yaklaşımı, siyasi partiler ve aktörler açısından kimlik eksenli argümanlara dayalı siyasal mücadeleleri hayati kılmıştır. Küreselleşmenin yarattığı ekonomik ve sosyo-politik fırsatlar ve riskler, hem sol hem de sağ popülist siyasi partileri ve toplumsal hareketleri, kimliği savunulması gereken bir fenomen olarak dünya görüşlerinin merkezinde konumlandırmaya itmiştir. Bu bağlamda dış politika, ulus kimliğine ve halk kavramına ilişkin milliyetçi-popülist anlatıların en keskin ve görünür olduğu alanlardan bir tanesine dönüşmüş (Hintz, 2016; Steele ve Homolar, 2019; Singh, 2021), klasik realist yaklaşımın iç/dış politika ayrımı da bulanıklaşmıştır. Bu süreçte; göç, bölgesel çatışmalar, terör, ekonomik krizler gibi gündemlerle ve dışlayıcı çerçevelerle okuyucuya sunulan tehditler, bir yandan ontolojik güvenlik kaygılarını yoğunlaştırmış diğer yandan saf ve homojen ulus-halk arzusunda somutlaşan milliyetçi-popülist eğilimleri pekiştirmiştir. Bu eğilimlerin etkilerinin günümüz uluslararası ilişkilerini de şekillendirdiğini söylemek mümkündür. Özellikle Avrupa'da, aşırı sağ popülist partilerin mülteciler ve göç hareketlerinin

çerçevesi bağlamındaki başarılarında görünür olduğu üzere karar verme süreçlerini doğrudan şekillendirmese de bu eğilimler, kamu gündemini yöneterek, karar alma süreçlerine dolaylı etkide bulunabilmektedirler (Verbeek ve Zaslove, 2017: 503).

Yöntem

Bu çalışma; AK Parti'nin 2016 sonrası benimsediği milliyetçi-popülist söylemlerin medya alanında karşılık bulduğunu, "bürokrasi dışı popülist aktörler" (Kramer, 2014) olarak köşe yazarlarının, söz konusu popülizmin, 'Yeni Türkiye' söylemine dayalı güç narsisizmi ile eklenmesinde rol oynadığını ve köşe yazarlarının, 'Tek Millet' kimliğinin yeniden inşasını sağlayan başat aktörler olduklarını iddia etmektedir. Çalışmanın devamında bu iddia Türkiye-Azerbaycan ilişkisini ifade etmek için kullanılan 'Tek Millet' kimliğinin, köşe yazılarında söylemsel olarak nasıl inşa edildiğine yönelik yürütülecek analiz ile ampirik olarak test edilecektir. Geçmiş dönemlerin tatmin edilememiş arzusu olarak 'Tek Millet', 'Yeni Türkiye' söylemi ile ivmelenmiş, dış politikadaki milliyetçi söylemlerin ve iç politikadaki popülist performansların etkisiyle kamuoyunda yeni bir heyecan üretmiştir. Bu heyecanın mevcudiyetini son dönemde yapılan kamuoyu araştırmalarında görmek mümkündür. Bu araştırmaların sonuçlarına göre, Azerbaycan en güvenilir ülke olarak ilk sıralarda yer almakta, geleneksel ontolojik güvensizlik algısına dayalı Batı karşıtlığı ve komplo teorilerine inanma oranı da aynı şekilde yükselen bir seyir izlemektedir⁴. Özellikle 2010 sonrası dönemde yoğunlaşan medya otokrasisine (Akser ve Baybars-Hawks, 2012; Yeşil, 2018) ve parti-medya paralelizmine (Çarkoğlu ve Yavuz, 2010; Yıldırım, Baruh ve Çarkoğlu, 2021) yönelik çalışmaların bulguları bağlamında değerlendirildiğinde, kamuoyu araştırmalarının sonuçlarının, AK Parti'ye yakınlığı ile bilinen medya kuruluşlarının ürettikleri içeriklerle uyumluluk göstereceğini iddia etmek mümkündür.

Ruth Wodak'ın *söylem-tarihsel yaklaşımı* (STY), kimliğin inşası ve popülizm-milliyetçilik ilişkisini irdelemek açısından metodolojik perspektifler sağlamaktadır. Ruth Wodak, Michale Meyer, Martin Reisigl gibi araştırmacıların katkılarıyla gelişen söylem-tarihsel analiz tekniği, söylemi, hem sosyal pratikleri inşa eden hem de bu pratikler tarafından inşa edilen sosyal pratikler olarak tanımlar (Wodak, 2001: 66; Şah, 2020: 221). Buna göre bir söylem, farklı metinlerin bağlamlarından koparıldığı ve daha sonra yeniden bağlamsallaştırıldığı metinler arası bir sürecin ürünüdür (Wodak, 2008: 3). Bu nedenle sosyal bir olguyu anlamak, farklı teorik perspektifleri, farklı metin ve söylemleri bağlamsallaştırma ile mümkündür (Wodak, 2008: 11).

Söylem; sosyal koşulların inşası, statükonun sürdürülmesi, restore edilmesi, meşrulaştırılması ve yapıbozumuna uğratılmasında merkezi rol oynamaktadır (Wodak vd., 2009: 8). Kimliği, en az iki unsur arasındaki benzerlik ve eşitlik varsayımına dayalı ilişkisel fenomen olarak değerlendiren araştırmacılara göre ulusal kimlik, bireylerin aynılığı varsayımından hareketle tahayyül edilen bütünlüktür. Bu bütünlük, bireyin, ulusa yönelik söylemler aracılığıyla sosyal gruplarla, etnisitelerle, devletle ve diğer sosyal kurumlarla özdeşleşmesi ile sağlanır ve birey daha büyük bir bütünün parçası kılınır (Wodak vd., 2009: 11-18). Bu nedenle araştırmacılara göre, ulusal kimliğe yönelik bütünlük ancak söylemsel olarak mümkündür (Wodak vd., 2009: 24). Bu iddialarını ampirik olarak test etmek için araştırmacılar, ulusal kimlik anlatısının kurgulandığı içerikleri, stratejileri ve anlamları analiz eden bir metodolojik model kullanmışlar; kimliğinin, ortak kültürün, ortak şimdi ve geleceğin ve ulusal bedenin söylemsel inşasına odaklanmışlar, ulusal kimliği pekiştiren ortak siyasal geçmiş anlatılara dikkat çekmişlerdir (Wodak vd. 2009: 30). Benzer şekilde STY kullanan pek çok araştırmacı, ulusal kimliğe ilişkin bütünlüğün kurgulanmasında söylemin merkezi rolüne vurgu yapmışlardır (Carta ve Wodak, 2015; Aydın-Düzgüt, 2016; 2018; Karakaya Polat, 2018).

Bu çalışma, STY modelinden hareket ederek Türkiye ve Azerbaycan arasındaki yakınlığı ifade eden 'Tek Millet' kimliğinin, iktidara yakınlığı ile bilinen *Yeni Şafak* gazetesindeki köşe yazılarında hangi söylemsel eklemleme uğraklarında biçimlendiğini ve hangi argüman temaları, stratejileri ve dilsel anlamlar aracılığıyla inşa edildiğini çözümlemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada STY modeli tüm boyutlarıyla kullanılmamış; analizin kapsamı, 'Tek Millet' kimliğini milliyetçi ve popülist eklemleme uğraklarında inşa eden haklılaştırıcı argüman stratejileri ve dilsel edimlerin çözümlemesi ile sınırlı tutulmuştur. Bu çerçevede araştırma deseni şu şekilde kurgulanmıştır: Takip eden ilk bölümde Karabağ Sorunu'nun ortaya çıkışı ve AK Parti dönemlerindeki dış politika popülizmini anlamaya yönelik yapılan çalışmalardan müteşekkil literatür özetlenerek konunun bağlamsallaştırılması sağlanmıştır. Daha sonrasında 27 Eylül-09 Kasım 2020 tarihleri arasında *Yeni Şafak* Gazetesinin web sayfasında konu ile ilgili olarak tespit edilen 35 köşe yazısı incelenerek söylem temaları tespit edilmiştir. Bu inceleme sonucunda 'Tek Millet' kimliğinin iki eklemleme uğrağında inşa edildiği iddia edilmiştir. Bu iddiaya göre köşe yazılarında 'Tek Millet' kimliği, yatay eksende, Batı karşısındaki ahlaki üstünlük kaynağı olarak, kardeşlik ve mazlumluk/haklılık söylemleriyle milliyetçi mağduriyet uğrağında inşa edilirken; dikey eksende ise 'Tek Millet' kimliği, milli irade vurgusunu besleyen popülist eklemleme uğrağında biçimlenmiştir.

Bağlam: Karabağ Sorunu ve AK Parti Dönemi Dış Politika Popülizmi

Berlin Duvarı'nın yıkılması sonrasında yaşanan gelişmeler, SSCB bünyesindeki ülkeleri, bağımsızlıklarını ilan etme arayışına yönlendirmiştir. Bu çerçevede 1991 yılında bağımsızlığını ilan eden Azerbaycan'ı ilk tanıyan ülke, Türkiye olmuştur. Süha Bölükbaşı'nın (1997: 81) belirttiği üzere Türkiye, Azerbaycan'ı; Orta Asya'ya erişimi sağlayacak, Trans Kafkasya bölgesinde Rusya'nın hegemonyasını sınırlandırmaya destek olacak stratejik konuma sahip, ekonomik potansiyeli yüksek, doğal müttefik olarak değerlendirmiştir (Bölükbaşı, 1997: 81). Bu yaklaşım, ABD ve AB üyesi ülkeler tarafından da desteklenmiş, Türkiye 'model ülke' olarak kabul edilmiştir (Balcı ve Liles, 2019: 30). "Türk Yüzyılı", "Adriyatik'ten Çin Seddine Türk Dünyası", "Tek Millet İki Devlet" sloganlarında somutlaşan post-Sovyet döneme ilişkin 'ütopik' beklentiler, pek çok çalışmada vurgulandığı üzere siyasal seçkinler ve kamuoyunda heyecan yaratmıştır (İsmailzade, 2006; Abilov, 2015; Balcı ve Liles, 2019; Ergun, 2021; Yavuz, 2022).

Ayça Ergun'un (2010: 70) ifade ettiği üzere, post-Sovyet dönemde Kafkasya bölgesindeki ülkelerin bağımsızlık arayışı; ulusal kimlik anlatılarının kurgulanması, devlet yapılanmalarının biçimlenmesi ve etnik çatışmalar bağlamında şekillenmiştir. Bu çerçevede Azerbaycan açısından, ulus-devlet inşası ve demokratikleşme çabaları iki temel engelle karşılaşmıştır: Dağlık Karabağ'ın Ermenistan tarafından işgali ve içeride Sovyet dönemi elitleriyle girişilen iktidar mücadelesi (Ergun, 2010: 68; Ergun, 2021). Bağımsızlığın hemen ardından iktidara gelen Ebulfeyz Elçibey önderliğindeki Halk Cephesi, Azerbaycan'ın ulusal kimliğini *Türkçülük* ideolojisi ile inşa etmeye ve Türkiye yanlısı politikalar takip etmeye çalışsa da Karabağ'da yaşanan toprak kayıpları ve ekonomik sıkıntılar, Azerbaycan halkında hayal kırıklığı yaratmıştır. Bu konjonktür içerisinde Elçibey dönemi kısa sürmüş, 3 Ekim 1993 tarihinde gerçekleştirilen seçimlerde Haydar Aliyev yüksek oy oranı ile Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Aliyev yönetimi daha pragmatist politika çizgisi benimseyerek Rusya, İran ve Türkiye etkisini dengelemeye çalışmıştır.

Karabağ Savaşı ve yaşanan toprak kayıpları, yeni kurulan bağımsız devlet olarak Azerbaycan'ın uluslararası saygınlığını zedeleyen bir ulusal travmaya dönüşmüş; Azerbaycan'ın dış politika gündemi, Karabağ Sorunu bağlamında şekillenmiştir (İsmayilov, 2016: 2). 1994 yılında Karabağ'da sağlanan ateşkes ve petrol ihracı ile sağlanan ekonomik refah, Haydar Aliyev'in güçlü lider imajını pekiştirmiş ve yönetimine meşruiyet kazandırmıştır. Aliyev'in, *Türkçülük* yerine *Azerbaycancılığa* (*Azerbaycabçılıq*) dayalı ulus kimlik inşa etme stratejisi, ilk dönemde Türkiye tarafından şüphe ile karşılanırsa da (Ergun, 2021) Azerbaycan'da sağlanan istikrar ve 1996 sonrası enerji alanında geliştirilen iş birliği, iki ülke

kamuoyundaki 'kardeşlik' söyleminin, siyasal seçkinler düzeyinde de karşılık bulmasını sağlamıştır. Özellikle dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve Haydar Aliyev arasındaki kişisel ilişkiler sayesinde kardeşlik söyleminin, iki ülke liderinin varlığında tecessüm ettiğini söylemek mümkündür (İsmailzade, 2006: 4).

Türkiye'nin Kafkasya politikasını, yalnızca Azerbaycan ile geliştirilen ilişkiler ile sınırlı olarak değerlendirmek hatalı olacaktır. Türkiye-Azerbaycan ilişkileri her daim Ermenistan'ın da denklemde yer aldığı üç eksenli bir ilişkidir. Bununla birlikte post-Sovyet dönemde Türkiye-Azerbaycan-Ermenistan arasındaki ilişkileri belirleyen ana gelişme, Karabağ Sorunu olmuştur. Post-Sovyet dönemde Türkiye, Ermenistan'ın bağımsızlığını tanıyan ikinci ülke olmuştur. Öyle ki Ermenistan'ın bağımsızlığı sonrası iki ülke arasında, Ermeni Soykırımı iddialarından kaynaklı tarihsel sorunların aşılmasına ve ilişkilerin normalleştirilmesine yönelik girişimler de başlatılmıştır. Fakat 1992 yılında Hocalı'da yaşanan katliam, çatışmaların Karabağ dışında Suşa, Laçın ve Nahcivan'a sıçraması, Türkiye'de Ermeni karşıtı görüşlerin güçlenmesine neden olmuştur. Bunun sonucu olarak politik iklimi etkisi altına alan kamuoyu baskısı, iki ülke arasındaki normalleşme sürecini engellemiştir. Ayrıca Ermenistan ve Ermeni diasporasının 1915'te yaşananların soykırım olarak kabul edilmesine yönelik girişimleri ve Sevr Antlaşması'na vurgu yaparak Doğu Anadolu bölgesini, 'Batı Ermenistan' olarak tanımlaması, Türkiye tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Bu gelişmeler sonucunda Türkiye, Ermenistan sınırını kapatmış ve Azerbaycan'a tam desteğini ilan etmiştir (Abilov, 2015: 31). Bağımsızlık sonrası Ermenistan kamuoyunda var olan Türkiye nefreti, Ter Petrosyan gibi ılımlı isimlerin ilişkileri normalleştirme adımlarını başarısız kılmış, Türkiye'nin sınırı kapatması sonrasında Ermenistan, başta güvenlik ve ekonomi olmak üzere Rusya'ya bağımlı hale gelmiştir (Yavuz, 2022: 277).

Bu süreçte Türkiye'nin, Karabağ politikasını sınırlandıran çeşitli etmenlerden bahsetmek gerekmektedir. İlk olarak, iç politikadan kaynaklı sınırlılıkları; TDP'nin belirlenmesinde, Misak-ı Milli sınırlarını referans alan Kemalist doktrinin varlığı, 1991-1993 arası dönemde Cumhurbaşkanı Turgut Özal ve Başbakan Süleyman Demirel hükümeti arasındaki görüş ayrılıkları ve Kürt sorunu ve PKK terör örgütü ile mücadelenin, iç politikada ortaya çıkardığı kırılğan ortam şeklinde listelemek mümkündür. İkinci olarak dış politikadan kaynaklı sınırlılıkları ise; Türkiye'nin NATO üyesi olmasından dolayı Karabağ'daki çatışmalara olası bir müdahalenin Batılı müttefiklerini sorunun doğrudan tarafı haline getirme riski, Rusya ile doğrudan karşı karşıya gelme riski, Türkiye'nin Ermenistan'a yönelik askeri girişiminin Batılı ülkeler kamuoyunda var olan soykırım iddialarını güçlendirme riski, ve son olarak Türkiye'nin 1974 yılında Kıbrıs'a müdahalesi sonrasında

uluslararası alanda karşı karşıya kaldığı yalnızlığa benzer bir durumla yeniden karşılaşma ihtimali (Abilov, 2015: 38) şeklinde sıralamak mümkündür.

Aliyev dönemi ile birlikte Azerbaycan, Hazar Denizi'ndeki hidrokarbon alanlarının işlenmesi ve petrolün ihraç edilmesine yönelik adımlar atmış ve elde edilen gelir, ülkenin refah seviyesinin yükselmesi ve halkın ekonomik taleplerinin karşılanmasında önemli rol oynamıştır. Ayrıca, Azerbaycan elde ettiği gelir sayesinde başta ordunun modernizasyonu olmak üzere Ermenistan karşısında uzun vadeli avantajlar elde etmiştir. Azerbaycan'ın enerji tedarikçisi konumuna gelmesi, Türkiye ile olan ilişkilerinin yeni bir aşamaya taşınmasına olanak sağlamış; Azerbaycan petrolü, Türkiye aracılığıyla Batılı ülkelere taşınarak, Rusya'nın enerji alanındaki tekeli kırılmaya çalışılmıştır. Türkiye ve Azerbaycan'ın enerji ortaklığını irdeleyen çalışmalarında Ediger ve Durmaz (2016), hayata geçirilen projelerde, Türkiye'nin kısıtlı politik manevra kabiliyetine rağmen başarılı bir performans ortaya koyduğuna dikkat çekmektedirler. Dolayısıyla Türkiye'nin, Azerbaycan politikasının parametrelerini şekillendiren gelişmeleri; Azerbaycan'ın bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün desteklenmesi, Rusya'nın bölgedeki etkinliğinin sınırlandırılması, Azerbaycan'ın enerji ihracının partneri olma ve kamuoyunda oluşan duygulanımsal atmosferin varlığı şeklinde sıralamak mümkündür (Bölükbaşı, 1997: 80; Abilov, 2015; Ergun, 2020; Yavuz, 2022: 287).

Öte yandan post-Sovyet dönemde, Türkiye-Azerbaycan-Ermenistan arasındaki ilişkilerin seyrinin, tarafların, kendi kimlik inşalarına yönelik beklentileri ile reel politika arasındaki çatışmalarla şekillendiğini söylemek gerekir. Bu bağlamda tarafların kimliksel taleplerinin ve iddialarının bölgesel düzeyde gerçekleştirilecek iş birliği olanaklarını sınırlandırdığı ileri sürülebilir. Nitekim Umut Uzer (2011), Türkiye'nin, post-Sovyet dönemde Kafkasya'da ortaya çıkan güç boşluğunu doldurmaya yönelik reel politikalar oluşturamadığını, Ermeni soykırımı iddialarının ve Karabağ Sorunu'nun, iç politika gündemini yönlendirmek için araçsallaştırılması nedeniyle, bölgeye yönelik açılımların milliyetçi heyecanlardan öteye taşınmadığını dile getirmiştir. 1990'lı yıllar boyunca Türkiye kamuoyuna egemen olan bu heyecanlı girişimler, 2002-2008 arası dönemde politik gündemde kendisine yer bulamamış, "Tek Millet İki Devlet" sloganı, milliyetçi söylemin tatmin edilmeyen arzu olarak varlığını sürdürmüştür.

İktidara geldiği 2002 yılından bu yana AK Parti'nin, popülist kimlik siyaseti benimsediği iddia edilmektedir. Bu iddiaya göre, 2002-2011 yılları arasındaki ilk döneminde AK Parti, deklare ettiği muhafazakâr demokrat kimlik ile içeride Kemalist müesses nizama karşı, Türk kimliğinin, neo-Osmanlılık ve Sünni-

İslamcılık ile yeniden sentezlendiği karşıt-hegemonya mücadelesi yürütmüştür (Özpek ve Tanrıverdi Yaşar, 2018: 203). Çınar'a göre (2017) muhafazakâr demokrat kimlik aracılığıyla bir yandan İslam ile demokrasi arasında oryantalist olmayan bir özdeşlik kurulmaya çalışılmış diğer yandan Türk kimliğinin 'Müslüman' bir ulus olarak yeniden kurgulanması amaçlanmıştır. Ayrıca, Sünni-Müslüman Türk kimliğine dayalı bu popülizm, dış politikada Türkiye'nin Ortadoğu ülkelerine açılımını sağlayan yumuşak güç unsuru olarak araçsallaştırılmıştır. Fakat Arap Baharı ve Suriye'de ortaya çıkan iç savaş sonrasında bu yumuşak güç konseptine dayalı 'model ülke' olma stratejisinin manevra alanı daralmıştır (Başkan, 2018). Dahası kimliksel hırsla dayalı bu dış politika stratejisi, Gezi Parkı eylemleri sonrasında iç politikada artan kutuplaşma nedeniyle de uluslararası alanda sürdürülebilir olmaktan çıkmıştır (Saraçoğlu ve Demirkol, 2015; Bashirov ve Lancaster, 2018; Özpek ve Tanrıverdi Yaşar, 2018; Adisönmez ve Onursal, 2020; Yabancı, 2021).

Gezi Parkı eylemleri sonrasında iç politik iklimi belirleyen kutuplaştırıcı pratiklerin, dış politikada da görünür hale geldiğini söylemek mümkündür. Öyle ki Yılmaz'a göre (2018), 2014 sonrasında Türk Dış Politikası (TDP), ulusal çıkarın maksimizasyonundan ziyade kuşatılmışlık mantığının egemen olduğu kimliksel ve mezhepsel talepler ve beklentilerle yönlendirilmiştir. Bu çerçevede Balta (2018) ve Kaliber ve Kaliber'in (2019) dikkat çektiği üzere, AK Parti dönemi TDP'sini dönemselleştirmek mümkündür. Evren Balta (2018), AK Parti dönemi TDP'sini üç faza ayırmaktadır: 2002-2007 arası demokratikleşme, AB'ye üyelik ve Batı ittifakı içerisinde kalmaya özen gösterildiği dönem; 2008-2014 arası pan-İslamist genişleme ve özgüvene dayalı dış politika dönemi ve 2014 sonrasında günümüze kadar değerlendirilebilecek Batı-karşıtlığı ve aşırı-milliyetçilik dönemi. Benzer şekilde A. Kaliber ve E. Kaliber (2019), AK Parti dönemi dış politika sürecini, zayıf-popülizm dönemi ve yoğun-popülizm dönemi olarak iki dönemde incelemektedir. Zayıf-popülizm döneminde, neo-Osmanlıcılık ve bölgeye yönelik Sünni İslamcı yaklaşım; Türkiye'nin 'model ülke', 'normatif bölgesel lider', 'bölgesel sorunların çözümünde arabulucu olma' rolü, 'çok boyutlu diplomasi' gibi yumuşak güç stratejileriyle şekillendirilmeye çalışılmıştır. Yoğun popülizm döneminde ise TDP, aşırı milliyetçi ve Batı karşıtı söylemlerle şekillenmiştir (Kaliber ve Kaliber, 2019: 6-9). Ayrıca bazı araştırmacılar, 2017 sonrasında karar alma süreçlerinin, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın kişiliğinde tecessüm eden otoriterleşme eğilimi ile tahakküm altına alındığına da vurgu yapmaktadır (Kaliber ve Kaliber, 2019; Yabancı, 2020).

AK Parti dönemi TDP yaklaşımını dönemselleştirme çabaları popülist iklime dair açıklamalar sunsa da dış politika popülizminin anlaşılması için inşacı yaklaşımlara ve ontolojik güvenlik kavramına odaklanmak faydalı olacaktır.

Ontolojik güvenlik kavramı, devletin insansı nitelikleri olduğundan hareketle, eylemlerinin öz-anlatı ve kimlik eksenli olarak biçimlendiğini ileri sürmektedir (Balaban, 2020; Kinnvall ve Mitzen, 2017; Mitzen, 2006; Rumelili ve Adisönmez, 2020). Devletler de tıpkı bireyler gibi çevrelerindeki karmaşık ilişkileri kategorize ederek anlamlı ve bütünlüklü bir kimlik kurmakta ve bu kimliğe ait öz-anlatı ve imajlar oluşturmaktadırlar. Bu öz-anlatı ve imajlar, devletler arasındaki ilişkilerde, zaman zaman ulusal çıkar ve güç maksimizasyonu gibi rasyonel amaçların önüne geçebilmekte ve devletler 'irrasyonel' eylemlerde bulunabilmektedirler (Rumelili ve Adisönmez, 2020). Bu aşamada, ontolojik güvenlik arayışı ve bu arayışa ait bütüncül kimlik anlatısı, ulusal çıkarın başlıca tanımlayıcısı ve devlet eyleminin temel motivasyon kaynağına dönüşebilmektedir. Nitekim pek çok çalışmanın bulguladığı üzere, Türk kimliğinin ve ulusal çıkar nosyonunun, Sünni-İslamcılık ve neo-Osmanlılık bağlamında yeniden yorumlanması; siyasal alanın, "yerlilik" (Mollaer, 2018), "kuşatılmışlık" ve "mağduriyet" (Yılmaz, 2018) retorikleriyle inşa edilmesine ve devlet, millet, vatan sembolleri aracılığıyla yapılandırılmasına neden olmuştur. Bu yapılanma nedeniyle siyasal alan, dost ve düşmanlardan müteşekkil bir söylem alanına hapsolmuştur. Bu bağlamda özellikle 15 Temmuz 2016'da yaşanan darbe girişimi sonrasında, Batı karşıtlığına dayalı kimlik inşası ve kutsal mazlumluk retorığının (Açıkel, 1996), AK Parti dönemi dış politika popülizminin başat söylemsel unsurlarına dönüştüğünü söylemek mümkündür (Çapan ve Zarakol, 2019: 265). Nitekim, Hakan Yılmaz'ın (2011) işaret ettiği üzere, düşman algısını biçimlendiren Batı şüpheciliğinin, Türk kimliğini dört boyutta şekillendirmektedir: Batı'ya karşı milli egemenlik vurgusu, Batı'dan ahlaken üstün olma varsayımı, Olumlu Biz / Olumsuz Öteki ayırımına dayalı benlik kurgusu ve sürekli bir tehdit unsuru olarak Sevr Sendromu. Ontolojik güvenlik ihtiyacı ve kimlik eksenli dış politika söylemi, AK Parti dönemlerine has bir olgu olmamakla birlikte AK Parti politikalarının özgül yanı; bu dönemde, iç ve dış politika arasındaki ayırımın radikal şekilde ortadan kaldırılması ve dış politika gündeminin, içeride iktidarı meşrulaştırmak ve konsolide etmek için araçsallaştırılmasıdır (Gontijo ve Barbosa, 2020: 88; Bulut ve Hacıoğlu, 2021: 8).

AK Parti döneminde, TDP'nin araçsallaştırdığı alanların başında, Trans Kafkasya ve Türkiye-Azerbaycan-Ermenistan ilişkileri yer almaktadır. Daha önce ifade edildiği üzere, AK Parti'nin ilk döneminde benimsediği, içeride Kemalist müesses nizamın gücünü kırmaya yönelik popülist hegemonya mücadelesi, dış politika alanına da yansımış; bu dönemde AB'ye üyelik TDP'nin ana hedefi olarak belirlenmiştir. Bunun sonucu olarak TDP'nin, Kafkasya ve Azerbaycan politikaları pragmatist bir yaklaşımla şekillenmiş; Türkiye, başta enerji nakil hatlarının güvenliği olmak üzere ulusal çıkarlarını önceleyen bir politika takip

etmiştir. Azerbaycan'la olan ilişkiler, Azeri petrolü ve doğalgazının Batı'ya transferine yönelik hayata geçirilen projelerin dışında, gelenekselleşmiş kardeşlik söylemi ve "Tek Millet İki Devlet" sloganının ötesine geçmemiş, ilişkiler, liderler düzeyindeki girişimlerle sınırlı kalmıştır (Aydın, 2013). Diğer yandan Ermenistan ile olan ilişkiler de Ermeni soykırımı iddiaları ve Karabağ Sorunu'nun tahakkümü altında (Demirel, 2020: 551; Yavuz, 2020: 362) varlığını sürdürmüştür. Bununla birlikte 2008 yılında Rusya ve Gürcistan arasında yaşanan savaş ve Rusya'nın bölgede egemen aktör olarak varlığını hissettirmesi, TDP'nin Kafkasya'ya yönelik açılımlar geliştirmesine neden olmuştur. Bu çerçevede Türkiye, ABD ve AB tarafından, Ermenistan ile ilişkilerin normalleştirilmesi ve sınır kapısının açılması konusunda teşvik edilmiştir (İsmayilov, 2016: 2; Yavuz, 2022: 286). İki ülke ilişkilerinin normalleştirilmesi, AK Parti tarafından da benimsenmiş; normalleşmenin, TDP'nin geleneksel sorun alanlarından birisini ortadan kaldıracağı, AB'yle yürütülen üyelik müzakerelerine katkı sunacağı ve Batı kamuoyundaki olumsuz Türkiye imajını iyileştireceği düşünülmüştür. İlişkilerin normalleştirilmesi için dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, soykırım iddialarını araştırarak ortak komisyon kurulmasını teklif etmiş⁵ ve bu diyalog ortamı 2009 yılında Erivan ve Bursa'da oynanan Türkiye-Ermenistan futbol maçları sırasında yürütülen diplomasi ile sürdürülmeye çalışılmıştır. Nihayet 10 Ekim 2009 tarihinde Türkiye-Ermenistan sınırının açılmasını da öngören Zürih Protokolü imzalanmıştır⁶.

Zürih Protokolü hem Azerbaycan yönetimi tarafından hem de Türkiye'deki muhalefet ve milliyetçi kamuoyu tarafından eleştirilmiş; bu protokolle, Türkiye'nin, 1992 yılından itibaren ileri sürdüğü, Ermenistan ile ilişkilerin normalleşmesinin Karabağ'daki işgalin sonlandırılmasına bağlı olduğu tezinden vazgeçtiği iddia edilmiştir (Shiriyev ve Davies, 2013). Zürih Protokolüne karşı Azerbaycan, Türkiye'ye transfer edilen enerji fiyatlarının adil olmadığını ve yenilenmesi gerektiğini deklare ederek tepkisini dile getirmiştir (Shiriyev ve Davies, 2013: 194). Bu tepkiye karşı dönemin başbakanı Erdoğan, Bakü ziyareti sırasında Türkiye'nin tezinden vazgeçmediğini dile getirmek zorunda kalmıştır⁷.

Ermenistan tarafında ise Zürih Protokolü, Ermenistan Yüksek Mahkemesi tarafından Ermenistan Anayasası'na aykırı bulunarak onaylanması engellenmiştir (Öztürk-Tuncel ve Çelikpala, 2019). Ayrıca 2010 yılında Ermenistan ve Rusya arasında imzalanan askeri iş birliği anlaşması ve bu anlaşma kapsamında Ermenistan'da kurulan askeri üsler, Türkiye ve Azerbaycan'ın güvenlik kaygılarının artmasına neden olmuş, buna karşılık olarak aynı yıl içinde Türkiye ve Azerbaycan arasında *Stratejik Ortaklık ve Karşılıklı Yardım Anlaşması* imzalanmıştır. Bu anlaşmayı müteakip kurulan *Yüksek Düzeyli Stratejik İş Birliği Konseyi* ile iki ülke arasındaki ilişkiler yeni bir döneme girmiştir (Abilov, 2015: 50).

2014 sonrasında AK Parti'nin dış politikada benimsediği milliyetçi-popülist yaklaşım, Türkiye-Azerbaycan-Ermenistan üçgenindeki ilişkilerin dönüşmesine de neden olmuştur. Osmanlı egemenlik alanını kültürel ve dinsel varoluş alanı olarak tanımlayan neo-Osmanlılık (Drakoularakos, 2021) ve 'Yeni Türkiye' söylemine güçlü vurgu yapan dış politika popülizmi (Kaliber ve Kaliber, 2019), sağduyuda var olan 'hain' Ermeni stereotipini besleyen anlatılara meşruiyet zemini kazandırmıştır. Bu dönemde AK Parti'nin benimsediği mezhepçi dış politika yaklaşımının, nüfusunun büyük çoğunluğu Şii olan Azerbaycan açısından bir sorun oluşturmadığını, Türk kimliğine dayalı kültürel ve dinsel yakınlık aracılığıyla kurgulanan 'kardeşlik' söyleminin varlığını koruduğunu belirtmek gerekir.

Bu konjonktür içerisinde, 2018 yılında Ermenistan'da iktidara gelen Nikol Paşinyan'ın takip ettiği Batı yanlısı ve milliyetçi-popülist dış politika, Karabağ Sorunu'nun yeniden alevlenmesine neden olmuştur. Paşinyan'ın 2019 yılında Karabağ bölgesine gerçekleştirdiği ziyaret sırasında Karabağ'ın Ermenistan'a ait olduğunu dile getirmesi, Ermenistan yetkililerinin 100. yılında Sev antlaşmasını yeniden gündeme getirmesi ve Karabağ Sorunu'nun çözümüne yönelik yeni savaş ihtimallerinden bahsedilmesi, Türkiye ve Azerbaycan'daki siyasal seçkinler ve kamuoyu tarafından endişe ile takip edilmiştir. Son olarak Temmuz 2020 yılında Tovuz bölgesine yönelik gerçekleştirilen saldırılar, Türkiye ve Azerbaycan tarafında sorunun diplomatik yollarla çözülemeyeceğine ilişkin görüşlerin geçerlilik kazanmasına neden olmuştur (Shafiyev ve Huseynov, 2020: 101; Yavuz ve Huseynov, 2020: 107).

Bulgular

Dağlık Karabağ bölgesinde, Azerbaycan ve Ermenistan güçleri arasında 27 Eylül 2020 tarihinde başlayan çatışmalar savaşa dönüşmüş, 44 gün süren savaş, Rusya'nın araya girmesi ile 9 Kasım 2020 tarihinde imzalanan ateşkes anlaşması ile sonlanmıştır. Bu süreçte Suşa ve Laçın başta olmak üzere önemli Azerbaycan kentlerinin işgalden kurtarılması, Türkiye ve Azerbaycan kamuoyunda coşku ile karşılanmıştır. Bu coşkunun en görünür olduğu alanların başında, AK Parti iktidarına yakınlığı ile bilinen medya organları yer almıştır. Bu organlardan bir tanesi olan Yeni Şafak gazetesinde yer alan köşe yazılarında, gelenekselleşmiş "Tek Millet İki Devlet" söyleminin güçlü bir şekilde vurgulandığını gözlemlenmiştir. Yeni Şafak gazetesindeki köşe yazılarında, Türkiye-Azerbaycan arasındaki ilişkileri ifade etmek için kullanılan ve aynı etnik kimliğe mensup olmaya vurgu yapan 'Tek Millet' kimliği, 'Yeni Türkiye' söylemi ile sentezlenerek yeniden inşa edilmiştir. Köşe yazılarında 'Tek Millet' kimliği, iki katmanlı bir eklemlenme ile inşa edilmiştir. İlk eklemlenme, Ermeni ve Batı kimliğinin, geleneksel kurucu

'Öteki' konumunu sürdürdüğü; 'Tek Millet' kimliğinin, Batı karşısında mazlumluk ve ahlaki üstünlük vurgusunun öne çıkarıldığı mağduriyet uğrağı yer almaktadır. Bu uğrakta Türk kimliği, milliyetçi-popülist söylemlerin kesiştiği iki düğüm noktasında kurgulanmıştır. Birinci düğüm noktası, Sevr sendromu (Bozdağlıoğlu, 2003) çerçevesinde, mazlum 'Tek Millet' kimliğinin, Batı'nın olumsuz temsiline dayalı argüman stratejileriyle inşa edildiği milliyetçi sentezlerden oluşmaktadır. İkinci düğüm noktasında, 'Yeni Türkiye' narsisizmine dayalı pozitif öz benlik sunumu öne çıkmakta, Türk kimliğinin, geleneksel düşman stereotipleri karşısındaki ahlaki üstünlüğü vurgulanmaktadır. İkinci eklemlenme, 'Tek Millet' kimliğinin, iç politikada iktidar ve muhalefet arasındaki farkı keskinleştirmeye yönelik olarak seferber edildiği popülizm uğrağıdır. Köşe yazılarında bu uğrak, 'Tek Millet' kimliğinin talep ettiği dayanışma ve ahlaki yükümlülüğe yönelik kabulde ve milli irade vurgusunda somutlaşmaktadır.

Milliyetçi Mağduriyet Uğrağı: Batı Karşısında Ahlaki Üstünlük Kaynağı olarak Kardeşlik ve Mazlumluk

Köşe yazılarında, Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki çatışmalar, geleneksel düşmanlık stereotiplerinin sıklıkla kullanıldığı argüman stratejileri ve retoriklerle okuyucuya sunulmuştur. Sağduyuda var olan 'hain' Ermeni, 'kardeş' Azerbaycan, 'mazlum' Türk stereotipleri, konunun okurlara tarihselleştirilerek ve Türkiye'ye yönelik tehdit algısının yoğunlaştırılarak aktarılmasını sağlamıştır. Bu çerçevede, Ermenistan'ın eylemleri; tehdit teması altında toplanabilecek yoğunlaştırma, hayatleştirme, komplolaştırma, sayısallaştırma teknikleriyle tanımlanmıştır. Köşe yazarlarına göre Ermenistan, Batılı ülkeler ve Rusya'nın, Türkiye'ye karşı kıskırttığı, Türkiye'nin güvenliğini tehdit eden bir düşmandır. Orakoğlu (2002a) Ermenistan'ı "terör üretim merkezi", "3 milyonluk terör devleti" gibi ifadelerle tanımlamış, benzer şekilde Karagül de (2020a) Ermenistan'ı, DAESH ve PKK gibi terör örgütleriyle eşitleyerek, geleneksel düşman algısını pekiştiren bir üslup ve dil benimsemiştir. Özellikle Orakoğlu'nun (2020a) Ermenistan'ı "3 milyonluk terör devleti" olarak tanımlaması ve ülkenin tamamını "terörist" olarak yaftalaması, Ermeni kimliğini başlı başına tehdit olarak kabul eden söylemsel eklemlenmeyi göstermesi bakımından önemlidir. Ermeni kimliğinin terörist olarak çerçevelenmesi, aynı zamanda Türk kimliğinin sürdürülebilir kimlik anlatsını biçimlendiren ontolojik güvensizlik kaynağını oluşturmaktadır. Tehdidin yoğunlaştırılmasına yönelik bu argüman stratejilerinin, kuşatılmışlık duygusunun baskın olduğu duygulanımsal kamusalılığı hedeflediği söylenebilir. Köşe yazılarında duygulanımsal kamusalılığı besleyen söylemler, Türk kimliğine yönelik mazlumluk anlatsı ile şekillendirilmiştir. Bu bağlamda mazlumluk uğrağını inşa eden ilk anlatı, sağduyuda var olan "Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur" anlatsıdır. Tamer Korkmaz'ın "Ermenistan Terör Devleti" başlığını

kullandığı yazısı, ‘tüm dünyanın Türkiye’ye karşı olduğu’ varsayımını odağına alan mazlumlaştırma stratejisine örnek teşkil etmektedir: “Rusya, Amerika ve Fransa! Bütün melanet, zaten bu üçlünün başının altından çıkıyor. Ermenistan Terör Devleti’ne tam destek veriyorlar” (Korkmaz, 2020a). Görüldüğü üzere Korkmaz, Rusya, Amerika ve Fransa gibi ad aktarmaları aracılığıyla, bu ülkeleri homojen aktörler olarak değerlendirmekte, sağduyuda var olan ‘dış güçler’ algısı ile uyumlu, komplo teorilerine yatkın bir anlatı kurgulamaktadır. Öte yandan bu anlatı; karmaşık uluslararası gerçekliği, dış güçler olarak tanımlanan aktörlerin eylemlerine indirgeyerek basitleştirmekte, yalnız Türkiye’nin değil, tüm mağdur ulusların, ‘dış güçlerden’ muzdarip olduğunu iddia etmektedir.

Mazlumluk anlatsını şekillendiren bir diğer argüman stratejisi ise tarihselleştirme. Tarihselleştirme, bir yandan ‘millet-i sadıka’dan hainliğe geçiş retoriği aracılığıyla kurulan anlatılarla pekiştirilirken diğer yandan ‘Tek Millet’ kimliğinin, Osmanlı geçmişine ve İslam’a yapılan vurgularla yeniden inşa edilmesine olanak sağlamaktadır. Bu çerçevede üzerinde durulması gereken ilk husus, tarihselleştirme stratejisinin, Ermeni kimliğine özcü bir hainlik vasfı yüklediğidir. Resmi tarih yazımında var olan ‘millet-i sadıka’dan hainliğe geçiş retoriği, hainliği, Ermeni kimliğinin özü olarak tanımlanmaktadır. Ermeni kimliğini özünde hain olarak tanımlayan bu yaklaşıma, Hasan Öztürk’ün 13 Ekim tarihli yazısı örnek gösterilebilir: “Doğu ve Güneydoğu’daki şehirlerimizin de içinde olduğu “Büyük Ermenistan” hayaliyle yanıp tutuştular. Ağrı Dağı’nın doğusundan değil batısından bakmak için iç geçirdiler. Ağababalarının kışkırtmasıyla Büyük Savaş’ta “milleti sadıka” sıfatlarını bırakıp “işbirlikçi çapulcular” olarak tarihe geçtiler” (Öztürk, 2020a). Görüldüğü üzere Öztürk yazısında, geleneksel Ermeni stereotipini, Türk’ün kurucu ‘Ötekisi’ olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte Öztürk’ün yazısında dikkat edilmesi gereken husus, hainliği, Ermeni olma ile özdeşleştirmesidir. Bu bağlamda Ermeniler, bizim olanı (“şehirlerimiz”) elde etme “hayali ile yanıp tutuşan”, bizim olanı almak için “iç geçiren” bir ulustur. Öztürk ayrıca, ağababaları tarafından “kışkırtılanlardan” oluşan bir bütün olarak değerlendirdiği Ermeni kimliğini; başkalarına tabii, bağımsız olmayan, ahlaken düşkün, bir grup olarak kalıplaştırmaktadır. Nitekim yazının devamında Öztürk, Ermenistan’ı “maşa” olarak tanımlayarak, Ermeni kimliğine yüklediği bağımlı olma halini pekiştirmektedir. Benzer şekilde Kılıçarslan (2020b) da Osmanlı geçmişine referansla Rumların, Ermenilerin, Kürtlerin emperyalizm tarafından “kafalandığını” ve Türkiye’ye karşı kışkırtıldığını iddia etmekte; bu kimlikleri tarihsel bir aldatılmışlıkla tanımlamaktadır: “140 yıl önce Ermenileri “kafalayan” emperyalizmi de gördük. 70 yıl önce Irak Kürtlerini kafalayan emperyalizmi de gördük, 50 yıl önce Kıbrıs Rumlarını kafalayan emperyalizmi de gördük. Sonunda olan Ermenilere, Kürtlere, Rumlara oldu. Sonunda olan bin yıllık “bir

arada yaşama kültürümüz”e oldu” (Kılıçarslan, 2020a).

Köşe yazılarında, hain Ermeni stereotipini pekiştiren bir başka pratik ise, aşağılayıcı ve hakaretamiz ifadelerle başvurmadır. Moffitt’in (2020: 93) “kaba tavırlar” olarak tanımladığı bu pratik, hain Ermeni stereotipini sıradan insana hitap edecek şekilde ahlakileştirmektedir. Ahlaki olmayan bir öze sahip Ermeni’ye karşı kaba tavırlar, mazlumluktan kaynaklı bir hak olarak görülmekte; Ermeni’ye yönelik sağduyudaki duygulanımsal tepkilere meşruiyet alanı sağlamaktadır. Nitekim köşe yazılarında Ermenistan için kullanılan, “kahpe” (Korkmaz, 2020a), “soysuz”, “namussuz” (Öztürk, 2020a), “kancık”, “münafık” (Özdenören, 2020) gibi hakaretamiz nitelemeler, çatışmaların devam ettiği süreçte Türk kamuoyunda var olan düşman algısını ve heyecanını besleyen ve okuyucuyu, bu meşruiyet alanına davet eden kaba tavırlara örnek gösterilebilir.

Sağduyudaki düşman Ermeni imgesi, sıradanlığın icrasını sağlayan kaba tavırlarla yineleyen bir başka anlatıda ise okuyucu, düşmanın acizliğinden duyulacak hazza davet edilmektedir. Bu duruma örnek olarak, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev’in, Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan’a yönelik yaptığı çağrı gösterilebilir. Tamer Korkmaz bu çağrıyı, coşku ve heyecanın halk tarafından paylaşılmasını talep eden, sorunun çözümünü kahramanın eyleminde basitleştiren bir üslupla paylaşmaktadır. “Alenen “uç buçuk attığı için” uluslararası destekçilerinin kapısını aşındıran Ermenistan Başbakanı Paşinyan için de tam isabet bir çift laf etti, İlham Aliyev: “Aramadığı, ağlamadığı, yalvarmadığı, ayağına kapanmadığı adam kalmadı. Ben kimseyi aramadım. Kaçıyor, bir sıçan gibi saklanıyor. Korkma gel, teke tek savaşalım!” (Korkmaz, 2020b).

Mazlumluğu, ‘Tek Millet’ kimliğinin kurucu bileşeni olarak tanımlayan bu perspektif, ‘Öteki’ karşısındaki ahlaki üstünlüğü, bir yandan iyi-kötü ikiliğini üreten üslupla okuyucuya aktarırken, diğer yandan ‘Ötekine’ karşı güç kullanımını, ‘Tek Millet’ kimliğinin mazlumluktan kaynaklı ‘hakkı’ (Bozarslan, 2016) olarak kabul etmektedir. Köşe yazılarında, uluslararası hukuktan kaynaklanan egemenlik hakkını ve öz gücü vurgulamak için çatışmalar, “harekât”, “terörle mücadele operasyonu” (Öztürk, 2020b; Karagül, 2020c) gibi nitelemelerle tanımlanmakta, savaş kelimesinin kullanımından özellikle kaçınılmaktadır. Öte yandan “hesaplaşma” (Öğün, 2020; Ersanel, 2020a; 2020b; Karagül, 2020a; 2020b), “28 yıllık rövanş” (Korkmaz, 2020b) gibi nitelemeler ise hamasi intikam arzusunu tarihsel ve ahlaki bir zeminde yücelten metaforlar olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca köşe yazılarında ahlaki üstünlük kaynağı olarak mazlumluk, Türkiye-Yunanistan, Türkiye-İsrail ve Kürt Sorunu gibi geleneksel sorun alanları ile ilişkilendirilerek okuyucuya aktarılmakta, sağduyudaki ontolojik güvensizlik

algısı yoğunlaştırılmaktadır:

Ermenistan tıpkı Filistin’de İsrail’in yaptığı ve yapmaya devam ettiği gibi Azerbaycan topraklarını işgal etmiş binlerce insanı öldürmüş; bir milyon insanı kaçgın duruma düşürmüş ve 20. asrın en büyük felaketlerinden birini yaşatmıştır. (Kurşun,2020)

Fransa, BAE, Suudî Arabistan, İsrail ve diğer devletler tarafından yönlendirilen vekil terör örgütleri Türkiye’yi her alanda meşgul etmek suretiyle zayıflatmak istediler. Bu sebeple Ermenileri de Kafkasya’da harekete geçirdiler. (Türkyılmaz, 2020a)

Fakat aynı Ermenistan şu sıralar payandalarını gevşetseler de Rusya’nın etkisine, Fransa’nın desteğine, Amerika’nın da bir “seçim bölgesi” olarak ilgisine hâlâ sahip. (Ersanel, 2020c)

Köşe yazılarında intikam arzusu, mazlumluğu üreten uluslararası sistemin adaletsizliğine karşı haklı bir tepki olarak kabul edilmektedir. Bu haklı meşrulaştırılan dilsel anlam pratiklerine bakılacak olursa, köşe yazılarında “rövanş alma”, “oyuncular” gibi ad aktarmalar ve metaforlarla uluslararası sistem sıklıkla, aktörler arasındaki bir oyun alanı olarak değerlendirilmekte, böylelikle oyunu kazanmak için gerekli olan güç, narsist bir tutkuya dönüşmektedir. Oyun metaforu ayrıca, sorunun çözümünü askeri başarılarla indirgeyerek basitleştirmekte, şiddeti yegâne metot olarak yüceltmektedir. “Anlıyoruz ki, sağdan soldan duyulan, dış oyunculardan gelen kimi çatlak sesler de çarpıtılmış yankılardan ibaret. Henüz masa yok. Bir süre daha olmaması gerekiyor. Ateşkes davetlerine Bakü’nün bizzat İlham Aliyev ağzından getirdiği şartlar yerinde ve bunlar karşılandığında zaten eski hesap kapatılma yoluna giriyor. Yine Bakü liderinin Türkiye’nin masadaki rolüne yaptığı vurgu da elbette not edilmeli...” (Ersanel, 2020d).

Mazumluk aynı zamanda ‘Tek Millet’ kimliğinin, ‘Öteki’ karşısındaki ahlaki üstünlük kaynağını oluşturan ve ‘Yeni Türkiye’ söylemine eklemlesmesini sağlayan uğraktır. ‘Tek Millet’ kimliğinin eylemlerini geçmişe referansla tanımlayan anlatılarda; Türkiye ve Azerbaycan arasındaki bağ, aynılık ve teklik imgeleri ile kurulurken, Ermenistan’ın ve Ermenilerin eylemleri, geçmişle kurulan özdeşlikler aracılığıyla Batılı ülkelerle kurulan “kirli” ilişkiler olarak nitelendirilmektedir. Bu bağlamda Türkiye’nin, kardeşi olan (aynı aileye, soya, etnik kimliğe referans veren) Azerbaycan’a desteği, ahlaki bir yükümlülük ve dayanışma eylemi olarak tanımlanmakta, Ermenistan ise Batılı güçler tarafından kullanılan “maşa” (Öztürk 2020a) ya da “emperyalizmin mayın eşekliğini yapan” (Kılıçarslan, 2020a; 2020b) ülke olarak kabul edilmektedir.

Köşe yazılarında Türk kimliğine yönelik özgüven ve özsaygının restorasyonu, Türk tarihinin yüceltildiği, Türk olma halinin başlı başına bir övünç ve haklılık kaynağı olarak seferber edildiği anlatılarla şekillenmektedir. İbrahim Karagül, 2 Ekim 2020 tarihli yazısında, Türk kimliğine yönelik özgüveni pekiştiren, tarihsel ve sosyo-biyolojik iddialarla sentezlediği bir anlatı kullanmaktadır:

Türkiye'nin jeopolitik aklı, yüz yıl sonra harekete geçti. Tarih yapan, coğrafya inşa eden, yeryüzünde çok güçlü imparatorluklar kuran bir akıl bu. Bu güç, bir siyasi genettir... Bu yüzden derin siyasi aklımız, Türkiye'nin en güçlü varlığıdır. Sadece bizim değil, Azerbaycan'dan Bosna'ya, Kızıldeniz'den Basra Körfezi'ne, Akdeniz'den Karadeniz'e, bütün milletler ve ülkeler için bir kurtuluş söylemi, yoludur. Çünkü; Atlantik'ten Pasifik kıyılarına uzanan, yeryüzünün ana eksenini oluşturan Müslüman Orta Kuşak'taki bütün ülkeler; aynı çaresizliği, rehin alınmışlığı yaşamaktadır. (Karagül, 2020b)

Karagül'den yapılan bu alıntının görünür kıldığı bir diğer olgu, mazlumluk uğrağının, 'Tek Millet'i, Osmanlılık ve Müslümanlık imgeleriyle yeniden inşa ettiğidir. Buna göre yazıda; Azerbaycan, Bosna, Kızıldeniz, Basra gibi yer isimleri ve "yüzyıl sonra harekete geçme", "güçlü imparatorluk kurma" gibi iddialar, Osmanlı geçmişine ve egemenlik alanına vurgu yapmakta, böylelikle Karabağ Sorunu daha geniş bir perspektiften, Sevr sendromu ve bu sendromun tetiklediği ontolojik güvensizlik algısını pekiştirici bağlamda araçsallaştırılmaktadır. Ayrıca Karagül, yazısının devamında bu coğrafyayı, "yeryüzünün ana merkezi" olarak "Müslümanlık" imgesi ile tanımlamakta, 'Tek Millet' kimliğinin, 'Yeni Türkiye' söylemine eklemleme uğrağının coğrafi ve söylemsel sınırlarını çizmektedir.

Karagül'ün 'Tek Millet' kimliğine yönelik bu tanımlayıcı yaklaşımı tekil bir örnek değildir. Köşe yazılarının genelinde; 'Tek Millet' kimliği ve kardeşlik söylemi, Osmanlı geçmişi ve egemenlik alanının vatan imgesine, Müslümanlığın da 'Öteki' olandan farklılığın kurucu imgesine dönüştüğü anlatılarla şekillenmektedir. Bu çerçevede Karabağ Sorunu ile Körfez Savaşı ve Bosna-Hersek Savaşı arasında özdeşlikler kurulmaktadır. Müslümanlık imgelemi bağlamında, 'Tek Millet'e karşı 'dış güçlerin' girdiği faaliyetler, "Yeni Haçlı seferleri" olarak değerlendirilmektedir (Korkmaz, 2020a; Türkyılmaz, 2020a; 2020b; 2020c). Öte yandan 'Tek Millet'in yaşam alanı, geçmişin işe koşulduğu vatan söyleminde (özellikle Doğu Akdeniz krizi bağlamında Mavi Vatan sloganı öne çıkmaktadır) somutlaşmakta, böylelikle 'Yeni Türkiye', imgesel bir 'ev'e dönüşmektedir (Aktay, 2020a; 2020b; Karagül, 2020b; Türkyılmaz, 2020a). Diğer yandan kurulan bu özdeşlikler, Karabağ Sorunu'nun köşe yazarlarınca, medeniyetler çatışması tezleri bağlamında yorumlandığını göstermektedir.

Köşe yazılarında, 'Tek Millet' kimliğinin bileşeni olarak Müslümanlık retoriği,

paradoksal niteliğe sahiptir. Müslümanlık vurgusunun, nüfusunun çoğunluğu Şii mezhebine mensup olan Azerbaycan halkına hitap etmeye çalışan, Sünni mezhepsel yönü törpülenmiş bir retorik olarak, etnik ve kültürel yakınlığı tahkim etmeye yönelik olarak kullandığını söylemek gerekir. Zira köşe yazılarında ‘Tek Millet’e referans veren Müslüman kimliği, ortak kader birliğine vurgu yapan, kapsayıcı bir kimlik olarak araçsallaştırılmaktadır.

Azerbaycan ordusunun Dağlık Karabağ’da Şuşa’ya dayandığı, hatta şehre girdiği yönünde haberler konuşuluyor. Bu, bir hakkın, sahiplerine teslimi açısından çok önemli bir gelişmedir. Eğer Şuşa’dan sonra Azerbaycan ordusu, askerî açıdan önemli gördüğü mevkileri ele geçirir ve Karabağ’ın Ermenistan ile alakasını kesebilirse çok daha önemli bir aşamaya geçmek mümkün olacaktır. Böylelikle 1917’deki karmaşa ortamında Kafkasya Türkleri-Müslümanlarının yaşadığı toprak kayıplarının bir kısmı telafi edilir. (Türkyılmaz, 2020c)

1 milyon “kaçkın” (sürgün) var şu anda. Bu insanların çoğu Türk ama içlerinde Müslüman Kürtler de var. Sadece Ezidilerin bir kısmının kalmasına müsaade edildi. Bölgedeki Müslüman nüfus neredeyse sıfırlandı. (Öztürk, 2020b)

Törpülenen Sünniliğin, Müslümanlar arasında var olması gereken dayanışma ağının ahlaki meşruiyet kaynağını oluşturduğunu söylemek gerekir. Köşe yazılarında, Mısır, Suudi Arabistan, İran gibi Müslüman ülkeler, Batılı devletler ve Ermenistan ile iş birliği yapmakla suçlanmakta, bu ülkelerin İslamiyet’e ihanet ettikleri savunulmaktadır. Köşe yazarları, Müslüman coğrafya olarak tanımladıkları ülkelerin halklarını, yönetimlerinden ayrı tutarak, bu ülkelerin Batı ile ittifak içerisindeki elitler tarafından yönetildiği argümanını zımni olarak işlemektedir. Ayrıca bu argüman stratejisi gerçek Müslümanlığı, Türkiye’nin tekelinde konumlandırmakta, AK Parti döneminde Türkiye’nin Müslüman bir ülke olarak tam bağımsızlığa ulaştığı iddiası ile Müslüman coğrafya söylemsel olarak yeniden inşa edilmektedir.

Söyle bir durum var: İran ve unsurları; Müslüman Azerbaycan’a karşı Ermenistan safında yer aldı. Erivan’a yoğun askeri sevkiyat yapıyor. Nüfusunun yarısına yakını Türk kökenli olmasına rağmen, o kitlelerin neler hissettiğini umursamıyor bile. BAE, Suud, Mısır rejimleri de, Müslüman Türkiye’ye karşı Yunanistan, Fransa, İsrail safında yer aldı. İki blok, bütün cephelerde Türkiye’yi sınırlamaya çalışıyor. Aslında Batı’nın Türkiye’yi durdurma tezine destek veriyor. (Karagül, 2020b)

Popülist Uğrak: ‘Yeni’ Halka Karşı ‘Eski’ Elitler

Köşe yazılarında ‘Tek Millet’ kimliğinin inşa edildiği bir diğer uğrak, halk-elitler antagonizmasının inşa edildiği popülizm uğrağıdır. Bu uğrağın ilk düğüm noktasını, 15 Temmuz 2016’daki darbe girişimi sonrasında Türkiye’de siyasal-

söylemsel alana egemen olan, halk ve milli irade nosyonları oluşturmaktadır. Köşe yazılarında, darbe girişimi sonrasında kamuoyunda daha baskın hale gelen ontolojik güvensizlik algısı ve iç ve dış düşman tehdidi canlı tutulmakta; halk, söz konusu ontolojik güvensizlik hissiyatının oluşturduğu solidarist bütünlük olarak tanımlanmaktadır. Bu güvensizlik hali, Ermenistan ile FETÖ ve PKK gibi terör örgütleri arasında kurulan özdeşlikle pekiştirilmektedir (Korkmaz, 2020b). 15 Temmuz 2016'ya kadar olan süreç, "Türkiye'yi hareketsiz kılan statüko" olarak değerlendirilmekte, bu durumun Azerbaycan'ı da "hareketsiz kıldığı" savunulmaktadır: "Düğümün Türkiye'de çözülmesi coğrafyanın merkezine işaret eder. 15 Temmuz 2016'da Türk ve İslam dünyasını hareketsiz kılan statüko temelinden sarsıldı. Türkiye'yi içeriden kuşatan terör yapılarının Ermenistan ile kurduğu açık ve gizli ilişkiler, Azerbaycan'ı da hareketsiz kılmaktaydı" (Türkyılmaz, 2020b).

Türkyılmaz'dan yapılan alıntının da işaret ettiği üzere 15 Temmuz darbe girişimi, 'Tek Millet' kimliği için dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Buna göre, 15 Temmuz 2016 öncesi statükodan beslenen iş birlikçiler ("Türkiye'yi içeriden kuşatan terör yapıları"), hem Türkiye'yi hem de Azerbaycan'ı hareketsiz kılmaktadır. Dolayısıyla statükonun ortadan kaldırılması, Türkiye ve Azerbaycan arasında kurulan özdeşlik dolayısıyla yalnızca Türk halkının kurtuluşu olarak değil, 'Tek Millet'in kurtuluşu olarak kabul edilmektedir. Böylece, bir yandan 'Tek Millet', içeride halk olarak, statükonun temsilcileri olan iş birlikçilere karşıt konumlandırılırken diğer yandan da Türkiye'nin, Azerbaycan'a ağabeylik yaptığı, zımnî olarak teyit edilmektedir. Azerbaycan'ı harekete geçiren dinamik, Türkiye'deki statükonun sonlandırılması ile mümkün olmuştur. Bu anlatıya göre, 15 Temmuz 2016 sonrasında Türk halkı, özünü keşfetmiş ve daha bağımsız hareket edebilme kabiliyeti kazanmıştır. Nitekim Türkyılmaz'ın yazısında, Türk dünyası ile İslam dünyasını özdeşleştirmesinin arka planında da bu anlatı yer almaktadır: 'Gerçek' Türk kimliği, 15 Temmuz sonrasında özünü İslamiyet'te bulmuştur.

Kurulan özdeşlik, Türk halkının ontolojik güvenlik kaygısını, kader ortaklığı bağlamında 'Tek Millet'in kurucu söylemine dönüştürmektedir. Türkiye ve Azerbaycan'ın eylemleri, halkların varoluş mücadelesi olarak nitelendirilmekte, Azerbaycan'a verilen desteğin; "zor durumda olan", "atalet içerisindeki" Azerbaycan'ı, "uyandırdığı" ve "dirilttiği" savunulmaktadır (Karagül, 2020c). Böylelikle bir yandan Karabağ Sorunu, Türk halkı açısından da hayatileştirilmekte diğer yandan uyanış, diriliş benzetmeleri ile AK Parti kadroları ve milliyetçi-muhafazakâr kesimler tarafından dile getirilen 'yeni ve güçlü' halk anlatısı pekiştirilmektedir. "Bedeli ne olursa olsun" (Karagül, 2020a), "Şehitler Hiyabanı'ndaki şehitler aşkına vuruyoruz İşgalci Ermenileri" (Öztürk, 2020a)

gibi ifadelerdeki 'Biz dili', okuyucuya yönelik geliştirilen duygulanımsal iletişim stratejilerine ve retoriklere örnek gösterilebilir.

Dolayısıyla popülist uğrakta 'Tek Millet' kimliğinin, iç grup içerisindeki halk ve elitler karşıtlığını pekiştirici ve grup içi dayanışmayı norm olarak kuran bir anlatı ile biçimlendiğini söylemek mümkündür. Bu çerçevede öne çıkan argüman stratejisi ise, 'Biz söylemini' inşa eden, 'kardeşlik' imgelemine oluşturan tekleştirme/benzeştirme. Tekleştirme/benzeştirme stratejisi; halkı, 'bütünlük' ve 'teklik' olarak kurgulayarak, Türk halkının tümünün aynı görüş ve heyecanı paylaştığını varsaymaktadır. Ögün (2020) Türkiye'nin "tekmil millet ve devlet olarak sonuna kadar Azerbaycan'ın arkasında" olduğunu yazarken, Korkmaz (2020c) yazısında bütünlüğü, "Müslümanlık" ve "kardeşlik" imgelemleri ile okuyucuya aktarmaktadır: "Bağımsız Müslüman Türkiye'miz daima Can Kardeşi Azerbaycan'ın yanındadır" (Korkmaz, 2020c). Benzer şekilde Karagül (2020a) de "Türkiye nefes aldıkça Azerbaycan yalnız bırakılmayacaktır" ifadesi ile hem Türk halkını yekpare bir bütün olarak kurgulamakta hem de "nefes aldıkça" vurgusu ile Karabağ Sorunu'nu, Türk halkı için hayatileştirmektedir. Yekpare halkın en tipik örneğini ise, İsmail Kılıçarslan'ın farklılıklarına rağmen bütün olabilen 'romantik' halk varsayımında görmek mümkündür: "Bugün Azerbaycan "bize asker lazım" dese, kahvede okey oynayanımızdan meyhanede içki içenimize, camide namaz kılanımızdan tarlada harman kaldıranımıza kadar milyonlarca Türk, Azerbaycan'ın yardımına koşarız" (Kılıçarslan, 2020a).

Köşe yazılarında Azerbaycan'ın askeri alanda elde ettiği başarılar, içeride Kemalist-seküler elitler ve mazlum halk arasında kurulan popülist karşıtlığın pekiştirilmesine yönelik olarak araçsallaştırılmaktadır. Müslüman imgeleminde yeniden kurgulanan "Güçlü Türkiye" söylemi, "Bağımsız Türkiye"nin varlık nedeni olarak kabul edilmekte, halk iradesinin, AK Parti iktidarları döneminde siyasal alanda karşılık bulduğunu varsaymaktadır. Bu anlatıya göre, siyasal alan ve karar alma süreçleri AK Parti öncesi dönemde (Eski Türkiye), halkın tercihlerinden ziyade elitlerin tercihleri ile yönlendirilmiştir. AK Parti ise halkın tercihlerinin, inançlarının ve değerlerinin taşıyıcısı olarak elitlerin tahakkümüne son vermiştir. Bu çerçevede milli irade nosyonu, Güçlü Türkiye'yi ortaya çıkaran olgu olarak gösterilmektedir. Karabağ Sorunu bağlamında bu anlatının, geleneksel ağabeylik rolüne yapılan atıfla kurgulandığını ileri sürmek mümkündür. Köşe yazılarında ağabeylik, Eski Türkiye ve Yeni Türkiye arasında kurulan zamansal karşıtlık stratejisinin öne çıkan anlatı katmanlarından birisi olarak kullanılmaktadır. Buna göre, AK Parti öncesi dönemde Türkiye, kardeşliğin gereği olarak ağabeylik vazifesini yerine getirememiş, Azerbaycan'a yeterli desteği verememiştir: "Azerbaycan'da Hocalı katliamı yaşanırken yedi düvelden destek almakta olan Ermenilerin silah üstünlüğü karşısında dönemin

Cumhurbaşkanı Ebulfeyz Elçibey'in sığınabileceği tek melce olarak Türkiye'den 4 helikopter isteyişi meşhurdur. O dönemde Türkiye, Elçibey'e istediği yardımları verebilecek durumda değildi veya tercih etmedi, her neyse" (Aktay, 2020a).

Aktay'dan yapılan bu alıntı, yazarın Eski Türkiye'yi yalnızca yetersiz olarak tanımlamadığını, aynı zamanda "... tercih etmedi, her neyse" ifadeleri ile o dönemi, yaşananlardan mesul tuttuğunu göstermektedir. Bu bağlamda Aktay, Eski Türkiye'yi, AK Parti siyasal elitlerinin sıklıkla eleştirdiği ve koalisyonlar dönemi olarak adlandırdığı 1990'lı yıllarla özdeşleştirmektedir. Bu özdeşleştirmeye göre, 1990'lı yıllar boyunca TDP, bağımsız olarak yürütülememiş, Batılı güçlerle uyumlu, halkına yabancılaşmış elitler tarafından belirlenmiştir. Diğer yandan Eski Türkiye'nin karşıtı olan Yeni Türkiye ise, köşe yazılarında güç narsisizmi bağlamında olumlanmakta, bu narsisizmin göstergeleri olarak silahlı insansız hava araçları ile elde edilen başarılar övülmektedir (Öztürk, 2020b; 2020c).

Köşe yazılarında, 'güçlü olmak', kurulan kader ortaklığı dolayısıyla hem 'Tek Millet'in hem de Türkiye'nin zorunluluğu olarak olumlanmaktadır. Bu olumlanmanın aynı zamanda iç politikada iktidar ve muhalefet arasındaki farkı keskinleştiren bir argüman stratejisi olduğunu vurgulamak gerekir. Güçlü Türkiye retoriği, atıfta bulunduğu kardeşlik, kardeşe yardım etme gibi duygulanımsal meşrulaştırıcı söylemlerle, dış politika alanını ve hükümetin politikalarını sorgulanamaz kılmaktadır. İç politikada muhalif söylemler ve açıklamalar, grup içi ideal dayanışmanın varlığını tehdit eden yıkıcı söylemler ve dış güçler ile kurulan komplolar olarak kabul edilemez bulunmakta; Kemalist müesses nizamın temsilcileri olarak görülen kesimlerden gelen eleştiriler, 'halk adına' kriminalize edilerek itibarsızlaştırılmaktadır: "CHP yönetimi, milli çıkarlarımıza karşı içeride konuşlandırılmış "Truva" misyonlu bir siyasi heyettir. Bir an için; CHP'nin Türkiye'de "iktidar olduğunu" varsayalım: Türkiye'mizi anında Batılılara yani azılı düşmanlarımıza teslim ederler!" (Korkmaz, 2020c).

Kardeşlik söylemi; her türlü eleştiri ve itirazı, kamusal tartışma alanının dışında tutan, dayanışmayı her yurttaşın 'görevi' ve ahlaki sorumluluğu olarak kabul eden reaksiyoner bir tavırla kurgulanmaktadır. Nitekim CHP sözcüsü Ünal Çeviköz'ün ve HDP Milletvekili Garo Paylan'ın konu ile ilgili açıklamalarının itibarsızlaştırılmasına yönelik bazı köşe yazarlarının benimsediği hakaret ve aşağılamaya dayalı kolektif linç girişimleri, bu tavırları teyit etmektedir. Tamer Korkmaz (2020c, 2020d) Ünal Çeviköz'ü "Ermenistan Terör Devletinin Sözcüsü", "Mister Çeviköz", "Sam Amcasının Çeviköz'ü", "Küçük Elçi", "Sahibinin Sesi", "milli menfaatlerine karşı ateş açan" gibi hakaretamiz ifadelerle itibarsızlaştırırken, bir başka isim İsmail Kılıçarslan, 29 Eylül 2020 tarihli yazısında Çeviköz'ün eleştirilen açıklamalarını aktardıktan sonra, isim belirtmeden, "paçavra yardımcı", "pembe

mabadlı”, “P.İ.Ç FETÖ’cü”, “vatan haini” ifadelerini kullanmaktadır. Kılıçarslan (2020a) aynı yazısında, HDP Milletvekili Garo Paylan için, “Ermeni Milletvekili Garo Paylan o yazıyı Ermeni olduğu için, etnik bir saikle değil, “emperyalizmin mayın eşeği” pozisyonuna âşık, hatta mecbur olduğu için yazıyor, yazmak zorunda” ifadelerine yer vermektedir. Böylelikle gerçek halk kurgusu; muhalefetin, ‘dış güçlerle’ komplolar kuran, ‘Eski Türkiye’nin temsilcileri olarak hakarete varan ifadelerle şeytanlaştırıldığı ve sağduyudaki geleneksel düşman Ermeni-Kürt-terörist eşdeğerliliğinin tahkim edildiği bir meşruiyet zemininde inşa edilmektedir. Hasan Öztürk (2020a) sağduyuda egemen olan geleneksel düşman eşdeğerliliğini, muhalif her türlü görüşün meşruiyetini, ‘gerçek’ halka ait olmamakla eşitlediği bir denklemlerle okuyucuya aktarmaktadır: “Ermeni çeteleri neyse, PKK terör örgütü odur! Anadan ayrı babadan bir kardeşitirler! İki de emperyalistlerin peydahladığı, köpeği, maşası, aparatıdır... Soysuzlar... Namussuzlar... Hadsizler...! 2018’in 8 Şubat’ında herkesin kullanımına açılan “soyağacı sorgulama”da soysuzluğunuzu gördüğünüz için midir bu kadar namussuzluk yapmanız, bir deyinir hele?” (Öztürk, 2020a).

Öztürk’ten yapılan bu alıntıda dikkat çeken unsur, ‘gerçek’ halkın, nesebe göre tasniflenmesidir. “Soyağacı” metaforu; halktan olmayanın, işbirlikçi olanın varlığını nesebe ait bir nitelik olarak görmekte, vatanseverliği yalnızca ‘gerçek’ olarak tanımlanan halka ait bir nitelik olarak kabul etmektedir. Bu yaklaşım ‘gerçek’ halk kategorisine dâhil edilmeyenlere, özcü hainlik ve ahlaksızlık vasıfları yükleyerek, kamuoyunda var olan, stereotiplere dayalı kutuplaşmayı derinleştirme riski barındırmaktadır.

Son olarak üzerinde durulması gereken husus, Hrant Dink imgesinin, popülist uğrakta yeni Türkiye’nin mazlum kimliğini besleyecek şekilde dolaşımda tutulduğudur. Bu imge, iç politikada CHP ve HDP ile kurulan antagonist sınırı belirlemektedir. Nitekim Kılıçarslan (2020b), Hrant Dink imgesini, ‘Tek Millet’in mazlumluğunu teslim eden bir meşruiyet kaynağı olarak kullanmaktadır. Buna göre Hrant Dink; ‘gerçek’ Ermeniliğin tecessüm ettiği kişilik olarak, Garo Paylan’da kişiselleştirilen, “emperyalizmle iş birliği yapan” Ermeni kimliğinin karşıtını oluşturmaktadır: “Toprağı bol olsun, Hrant Dink’in en çok istediği şeylerden biri, Türkler ile Ermeniler arasındaki yıllara sâri düşmanlığın ortadan kalktığını görmektir. Hem kamuya mal olmuş söylemlerinde hem de özel konuşmalarımızda altını çizdiği şey ise “diaspora”nın, Ermenistan’a yarardan çok zarar verdiği yönündeydi” (Kılıçarslan, 2020b). Her ne kadar incelenen köşe yazıları içerisinde Hrant Dink imgesini yalnızca İsmail Kılıçarslan kullanmış olsa da bu kullanım, gerçek ve sahte Ermeni kimliği arasında kurulan antagonist ayrımı göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Alıntıda da görüleceği üzere “diaspora” gerçek Ermenileri değil, Türkiye düşmanlığını

ifade etmektedir. Kılıçarslan, diasporanın Ermenilere zarar verdiği iddiasını, Hrant Dink'e atfederek, bu imgeyi kendi yaklaşımını meşrulaştırmaya yönelik olarak işlevselleştirmektedir. Bu çerçevede Kılıçarslan'ın yazısında Hrant Dink imgesi, 'gerçek' Ermeni kimliğini tanımlama tekelinin kaynağı olarak seferber edilmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Walter Lippmann, *Kamuoyu* isimli kitabında, kamuoyunun karar alma süreçlerine katılımının demokrasinin gelişimi için olmazsa olmaz koşul olduğu varsayımına itiraz eder. Ona göre, kamuoyu çeşitli sınırlılıklar dolayısıyla gerçeklere olduğu haliyle ulaşamaz ve bundan dolayı karar alma süreçlerinin rasyonel gerekliliğini sekteye uğratma potansiyeli taşır (Lippmann, 1998: 17). Lippmann'ın yüzyıl önceki bu tespitini, günümüzde yükselen milliyetçi popülizm dalgası nedeniyle yeniden düşünmek gerekmektedir. Özellikle 1980 sonrası uluslararası ilişkilerde kimliğin, ulusal çıkarın belirlenmesinde oynamaya başladığı başat rol bağlamında değerlendirildiğinde, kamunun görüş ve eğilimlerinin nasıl şekillendiği ya da şekillendirilebileceği, siyaset bilimi ve iletişim çalışmalarının öncelikli konularından birisine dönüşmüştür. Bernard Cohen'in veciz ifadesini bir parça dönüştürerek yeniden formüle etmek gerekirse; kamunun görüş ve eğilimlerinin, dış politikada karar alma süreçlerini doğrudan şekillendirme konusunda sınırlı bir etkiye sahip olduğunu ama dış politikanın genel çerçevesinin çizilmesinde kesinlikle etkili olduğunu iddia etmek mümkündür.

Dünya genelinde yükselen milliyetçi popülist eğilimler, geleneksel iç politika-dış politika ayrımını geçersiz kılmaktadır. Realist paradigmanın varsayımlarının ötesinde devletler yalnızca ulusal çıkarlarını korumak ve geliştirmek için eyleyen rasyonel aktörler olarak kabul edilemez. Ulus ve devlete ait kimlik anlatıları, devletlerin eylemlerinin güdüleyicileri olarak dikkate alınmalıdır. Bu çerçevede ontolojik güvenlik teorisyenlerinin vurguladıkları üzere, ulusa ve devlete ait kimlik anlatılarının nasıl inşa edildiği, kamuoyunun bu anlatıları benimseme ve kabul düzeyi, politikaların belirlenmesinin sınırlılıklarını teşkil etmektedir. Dolayısıyla ulusa ve devlete ait kimliklerin söylemsel inşası ile politik alanın yapılandırılması arasında doğrudan bir bağlantının olduğunu söylemek gerekir. Söylemin eklenme tarzını belirleyen icracılar olarak medya profesyonelleri, kamuoyunun bilgilendirilmesi ve oluşumu süreçlerindeki etkin rolleri dolayısıyla politik alanın yapılandırılmasına müdahil olan aktörlerdir. Özellikle dış politika gibi kamuoyunun karar alma süreçlerine doğrudan katılmadığı alanlarda, bu aktörlerin konumlanmaları, kamuoyunun oluşumunda önem taşımaktadır. Siyasetin medyatikleştiği ve bir iletişim tarzına/üsluba dönüştüğü günümüz popülist *zeitgeist* içerisinde medya profesyonelleri, karmaşık sorunların ve

ilişkilerin, iyi-kötü ikiliği içerisinde basitleştirilmesini sağlayarak, milliyetçi-popülist eğilimlerin güçlenmesine katkı sağlamaktadır.

Bulgular yorumlandığında, *Yeni Şafak* gazetesinde yer alan köşe yazılarının tümünde, 'Tek Millet' kimliğinin, 'Yeni Türkiye' söylemi ile sentezlenerek okuyucuya aktarıldığı; sağduyuda var olan 'kardeşlik' ve 'mazlumluk' retoriklerinin, bu kimlik inşasının, meşruiyet ve 'Öteki' karşısındaki ahlaki üstünlük kaynakları olarak seferber edildiği söylenebilir. Köşe yazarları, Türk-Azeri kardeşliğini; aynı tarihin parçası olma, aynı aileye mensup olma, benzerlik, ortaklık ve mazlumluk anlatılarıyla kurgulamakta ve Türk kimliğini homojen bir bütünlük olarak okuyucuya sunmaktadır. Okuyucudan, bu homojen bütünlük çerçevesinde 'kötü olan' Ermenilere karşı girişilen mücadeleye destek vermesi, ahlaki bir yükümlülük olarak talep etmektedir. Bu yükümlülük, muhalefet sözcülerinin açıklamalarının itibarsızlaştırılması ve onlara yönelik aşağılama pratiklerinde görünür olduğu üzere açıktan talep edildiği gibi; köşe yazarlarının zaman zaman 'halk adına konuşan', 'halkın sözcüsü' pozisyonlarına kendilerini konumlandırmaları ile zımnen de gerçekleşmektedir.

Bir başka açıdan köşe yazılarında 'Tek Millet' kimliğinin, Türk etnisitesinden ziyade neo-Osmanlıcı bir yorum ve kültürel ve dini bir bağlama sahip olduğu söylenebilir. Bu bağlam; milliyetçi ekseninde, Osmanlı egemenlik alanını, 'Tek Millet' kimliğinin ontolojik güvenlik ve yaşam alanı olarak belirlemektedir. Bu anlatı; Ermenilerin, Osmanlı Devleti içerisindeki konumlarını hem etnik hem dinsel hem de kültürel boyutlarını dışlayarak, tarihsel boyutta ise yalnızca 'hain' olarak konumlandırılarak yok saymakta ve Türk ve Ermeni kimlikleri arasındaki ontolojik farklılıkları keskinleştirmektedir. Öte yandan *Yeni Şafak* gazetesinin hitap ettiği milliyetçi-muhafazakâr okur kitlesinin değerleri dikkate alındığında, bu stratejinin, içeride gerçek halkın inşasına yönelik popülist bir icra olduğunu da söylemek mümkündür. Buna göre neo-Osmanlıcılık, Türk halkının özü, milli iradenin tarihsel-kültürel bileşeni olarak olumlanmaktadır.

Son olarak her ne kadar kullanılan metodoloji bağlamında genelleştirilemeyecek olsa da çalışmanın bulguları, siyasetin medyatikleşmesi ve iletişim tarzına dönüşmesi olgularını iki açıdan teyit etmektedir. İlk olarak, kendilerini, 'halkın sözcüsü', 'halktan birileri' olarak konumlandıran medya profesyonelleri, kamuoyunda var olan 'hain' Ermeni stereotipinin pekiştirilmesini, savaşın ve şiddetin kutsanmasını ve yegâne çözüm aracı olarak olumlanmasını sağlamaktadır. İkinci olarak, olumsuz Ermeni stereotipini inşa etmek için seferber edilen kaba tavırlar (Moffitt, 2016), nefret söylemlerinin, kamuoyunda yaygınlaşmasına ve meşrulaştırılmasına zemin hazırlamaktadır. Bu durum çalışmada atf yapılan, kamuoyu araştırmalarının sonuçları ile de doğrulanmaktadır. Bu

bağlamda Karabağ Sorunu ve Azerbaycan ile ilişkilerin müstesna niteliği dikkate alındığında, milliyetçi ve popülist eklemleme uğraklarını biçimlendiren bu söylemsel pratiklerin, reel politik düzeyde Ermenistan ile geliştirilebilecek olası iş birliği potansiyelini, kamuoyunda var olan stereotiplerin insafına bırakma riski taşımaktadır.

Sonnotlar

¹ Bayraklar stada sokulmadı!. <https://www.haberturk.com/spor/futbol/haber/179392-bayraklar-stada-sokulmadj>. Son erişim tarihi, 04/02/2022.

² Ortaklık anlaşması sonrası ilişkileri askeri düzeydeki gelişimini özetleyen bir yazı için bakınız: 10. Yılında Azerbaycan-Türkiye Stratejik Ortaklık Anlaşması ve ortak askeri tatbikatlar. [ANALİZ - 10. yılında Azerbaycan-Türkiye Stratejik Ortaklık Anlaşması ve ortak askeri tatbikatlar \(haberturk.com\)](#). Son erişim tarihi, 19/10/2022.

³ Metin içerisinde, popülist iç grup/dış grup farkını ifade etmek için 'Bize karşı Onlar'; milliyetçi iç grup/dış grup farkını ifade etmek için ise 'Biz ve Öteki' karşıtlığı tercih edilmiştir.

⁴ Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması 2020 Sonuçları Açıklandı. <https://www.khas.edu.tr/en/node/6098>. Son erişim tarihi, 02/02/2022. Aynı araştırma merkezinin daha önceki yıllarda yaptığı araştırmaların sonuçları için bakınız: Türkiye Eğilimler Araştırması (TEA) 2019 Sonuçları Açıklandı. <https://www.khas.edu.tr/tr/haberler/turkiye-egilimler-arastirmasi-tea-2019-sonuclari-aciklandi>. Son erişim tarihi, 02/02/2022. Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması – 2018. <https://www.khas.edu.tr/tr/arastirma/khastara-arastirma/khas-arastirmalari/turk-dis-politikasi-kamuoyu-algilari-arastirmasi-2018>. Son erişim tarihi, 02/02/2022.

⁵ 88 yıl sonra tarihi imza. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/88-yil-sonra-tarihi-imza-12660473>. Son erişim tarihi, 04/02/2022.

⁶ "Türkiye Cumhuriyeti ile Ermenistan Cumhuriyeti Arasında Diplomatik İlişkilerin Kurulmasına Dair Protokol". https://www.mfa.gov.tr/site_media/html/zurih-protokolleri-tr.pdf, Son erişim tarihi, 24/01/2023.

⁷ "Erdoğan tam garanti verdi Bakü'nün şüphesi kalmadı" https://www.sabah.com.tr/siyaset/2009/05/14/erdogan_tam_garanti_verdi_bakunun_suphesi_kalmadi. Son erişim tarihi, 24/01/2023.

Kaynakça

Abilov S (2015) The Discourse "One Nation Two State": The Position of Turkey in the Nagorno-Karabakh Conflict. *Journal of Caspian Affairs*, 1(2), 29-58.

Açıkel F (1996). "Kutsal mazlumluğun" psikopatolojisi. *Toplum ve Bilim*, 70, 153-198.

Adisönmez U C ve Onursal R (2020). Governing Anxiety, Trauma and Crisis: The Political

Discourse on Ontological (In)Security after the July 15 Coup Attempt in Turkey. *Middle East Critique*, 29(3), 291-306.

Akser M ve Baybars-Hawks B (2012). Media and Democracy in Turkey: Toward a Model of Neoliberal Media Autocracy. *Middle East Journal of Culture and Communication*, 5, 302-321.

Aktay Y (2020a). Kendinizi savunacak gücünüz yoksa kimse lütfedip hakkınızı vermiyor. *Yeni Şafak*, 5 Ekim. Son erişim tarihi, 04/02/2022.

Aktay Y (2020b). Bozguncular varсын sızlanadursunlar. *Yeni Şafak*, 7 Ekim. Son erişim tarihi, 04/02/2022.

Aktürk Ş (2018). One nation under Allah? Islamic multiculturalism, Muslim nationalism and Turkey's reforms for Kurds, Alevis, and non-Muslims. *Turkish Studies*, 19(4), 523-551.

Anderson B (2011). *Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*. Çev. İ Savaşır, Altıncı Basım, İstanbul: Metis Yayınları.

Aydın M (2013). Kafkasya ve Orta Asya'yla ilişkiler. İçinde: B Oran (der), *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (Cilt III 2001-2012)*, 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 463-531.

Aydın-Düzgit S (2016). De-Europeanisation through Discourse: A Critical Discourse Analysis of AKP's Election Speeches. *South European Society and Politics*, 21(1), 45-58.

Aydın-Düzgit S (2018). Foreign policy and identity change: Analysing perceptions of Europe among the Turkish public. *Politics*, 38(1), 19-34.

Balaban G (2020). Ontolojik Güvenlik. Güvenlik Yazıları Serisi, No. 53. https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2020/10/OntolojikGuvencilik_GokceBalaban_v.2.pdf. Son erişim tarihi: 02/02/2022.

Balcı A (2017). Writing the World into counter-hegemony: identity, power, and 'foreign policy' in ethnic movements. *International Relations*, 31(4), 446-483.

Balcı B ve Liles T (2019) What Remains From Turkish Soft power in the Caucasus? *Turkish Policy Quarterly*, 18(1), 25-44.

Balta E (2018). The AKP's Foreign Policy as Populist Governance. *Middle East Report*, 48(228), 14-18. <https://merip.org/2018/12/the-akps-foreign-policy-as-populist-governance/>, Son erişim tarihi: 09/12/2021.

Bashirov G ve Lancaster C (2018). End of moderation: the radicalization of AKP in Turkey. *Democratization*, 25(7), 1210-1230.

Başkan B (2018). Islamism and Turkey's foreign policy during the Arab Spring. *Turkish Studies*, 19(2), 264-288.

Betz H G (1994). *Radical Right-Wing Populism in Western Europe*. London: MacMillan.

Bozarslan H (2016). 2010'larda Ortadoğu'da Milliyetçiliği Tartışmak. İçinde: E Aktoprak ve A C Kaya (der), *21. Yüzyılda Milliyetçilik Teori ve Siyaset*, İstanbul: İletişim Yayınları, 119-138.

Bozdağlıoğlu Y (2003). *Turkish Foreign Policy and Turkish Identity*. New York & London: Routledge.

Bölükbaşı S (1997). Ankara's Bakı-Centered Transcaucasia Policy: Has It Failed? *Middle East Journal*, 51(1), 80-94.

Breeze R (2019). Positioning "the people" and Its Enemies: Populism and Nationalism in AfD and UKIP. *Javnost-The Public*, 26 (1), 89-104.

Brubaker R (2020). Populism and nationalism. *Nations and Nationalism*, 26(1), 44-66.

Bulut A T ve Hacıoğlu N (2021). Religion, foreign policy and populism in Turkish politics: introducing a new framework. *Democratization*, 28(4), 762-781.

Canovan M (1984). 'People', Politicians and Populism. *Government and Opposition*, 19(3), 312-327.

Canovan M (1999). Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy. *Political Studies*, XLVII, 2-16.

Carta C ve Wodak R (2015). Discourse analysis, policy analysis, and the borders of EU identity. *Journal of Language and Politics*, 14(1), 1-17.

Çapan Z G ve Zarakol A (2019). Turkey's ambivalent self: ontological insecurity in 'Kemalism' versus 'Erdoğanism'. *Cambridge Review of International Affairs*, 32(3), 263-282.

Çarkoğlu A ve Yavuz G (2010). Press-party Parallelism in Turkey: An Individual Level Interpretation. *Turkish Studies*, 11(3), 613-624.

Çınar M (2017). Turkey's 'Western' or 'Muslim' identity and the AKP's civilizational discourse. *Turkish Studies*, 19(2), 176-197.

De Cleen B ve Stavrakakis Y (2017). Distinctions and Articulations: A discourse Theoretical Framework for the Study of Populism and Nationalism. *Javnost-The Public*, 24(4), 301-319.

De Cleen B ve Stavrakakis Y (2020). How should we analyze the connections between populism and nationalism: A response to Rogers Brubaker. *Nation and Nationalism*, 26, 314-322.

Demirel Ç ve Eriksson J (2020). Competitive victimhood and reconciliation: the case of Turkish-Armenian relations. *Identities*, 27(5), 537-556.

Destradi S ve Plagemann J (2019). Populism and International Relations: (Un) predictability, personalisation, and the reinforcement of existing trends in World politics. *Review of International Studies*, 45(5), 711-730.

Drakoularakos S (2021). Turkey and Erdoğan's rising "Lausanne Syndrome", *Digest of Middle East Studies*, 30, 22-33.

Eatwell R (2018). Carisma and th Radical Right. İçinde: J Rydgren (der), *The Oxford Handbook of The Radical Right*, New York: Oxford University Press, 366-388.

Ediger V Ş ve Durmaz D (2016). The New Geopolitical game in the Caspian Region: Azerbaijan-Turkey Energy Relations. *Turkish Policy Quarterly*, 15(2), 131-149.

Ellinas A A (2018). Media and the Radical Right. İçinde: J Rydgren (der), *The Oxford Handbook of The Radical Right*, New York: Oxford University Press, 390-410.

Entman R M (2003). Cascading Activation: Contesting the White House's Frame After 9/11. *Political Communication*, 20, 415-432.

Entman R M (2008). Theorizing Mediated Public Diplomacy: The U.S. Case. *The International Journal of Press/Politics*, 13, 87-102.

Ergun A (2010) Post-Soviet Political Transformation in Azerbaijan: Political elite, Civil Society and the Trials of Democratization. *Uluslararası İlişkiler*, 7(26), 67-85.

Ergun A (2021). Citizenship, national Identity, and Nation-Building in Azerbaijan: Between the Legacy of the Past and the Spirit of Independence. *Nationalities*, 1-18.

Ersanel N (2020a). Dünyanın kalpgahında iki devlet bir millet... *Yeni Şafak*, 30 Eylül. Son erişim tarihi, 04/02/2022.

Ersanel N (2020b). Çok fonksiyonlu denklemler... *Yeni Şafak*, 17 Ekim. Son erişim tarihi, 04/02/2022.

Ersanel N (2020c). Kafkaslar-Ortadoğu-Akdeniz: Kuşatmayı yarma adımları!.., *Yeni Şafak*, 3 Ekim. Son erişim tarihi, 04/02/2022.

Ersanel N (2020d). 'Arada' bir yerlerde... *Yeni Şafak*, 7 Ekim. Son erişim tarihi, 04/02/2022.

Filsinger M vd. (2021). National identity and populism: The relationship between conceptions of nationhood and popülist attitudes. *Nations and Nationalism*, 27, 656-672.

Gellner E (2013). *Uluslar ve Ulusçuluk*. Çev. B Ersanlı ve G G Özdoğan, 3. Basım, İstanbul: Hil Yayınları.

Gontijo L C B ve Barbosa Roberson S (2020). Erdoğan's pragmatism and the ascension of AKP in Turkey: Islam and neo-Ottomanism. *Digest of Middle East Studies*, 29, 76-91.

Gürpınar D (2020). Foreign Policy as a Contested Front of the Cultural Wars in Turkey: The Middle East and Turkey in the Era of the AKP, *Uluslararası İlişkiler*, 17, 3-21.

Hall S (2005). İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü. İçinde: M Küçük (der), *Medya, İktidar, İdeoloji*, 3. Basım, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 73-122.

Hallin D C ve Mancini P (2004). *Comparing Media Systems*. UK: Cambridge University

Press.

Haynes J (2021). Right-wing nationalism, populism, and religion: what are the connections and why? *Religion, State & Society*, 49 (3), 189-194.

Heiskanen J (2020). The nationalism-populism matrix. *Journal of Political Ideologies*, 26(3), 335-355.

Hintz L (2016). "Take it outside!" National identity contestation in the foreign policy arena. *European Journal of International Relations*, 22(2), 335-361.

Holland J ve Fermor B (2021). The discursive hegemony of trump's Jacksonian populism: Race, class, and gender in constructions and contestations of US national identity, 2016-2018. *Politics*, 41(1), 64-79.

İsmailzade F (2006), Turkey-Azerbaijan: The Honeymoon Is Over. *TPQ*. <http://transatlanticpolicy.com/article/165/turkey-azerbaijan-the-honeymoon-is-over-winter-2005>. Son erişim tarihi, 04/07/2022.

İsmayilov M (2016). Together but apart for twenty years: Azerbaijan and Turkey in pursuit of identity and survival. İçinde: Murad İsmayilov ve Norman A. Graham, *Turkish-Azerbaijani Relations: One nation-two states?* Abington: Routledge, 1-20.

Jagers J ve Walgrave S (2007). Populism as political communication style: An empirical study of political parties' discourse in Belgium. *European Journal of Political Research*, 46, 319-345.

Jenne Erin K vd. (2021). Mapping Populism and Nationalism in Leader Rhetoric Across North America and Europe. *Studies in Comparative International Development*, 56, 170-196.

Kaliber A ve Kaliber E (2019). From De-Europeanisation to Anti-Western Populism: Turkish Foreign Policy in Flux. *The International Spectator*, 54(4), 1-16.

Karagül İ (2020a). Kafkasya'dan da bir zafer gelecek. Bu iş artık askeri yoldan çözülecek. *Yeni Şafak*, 28 Eylül. Son erişim tarihi, 04/02/2022.

Karagül İ (2020b). Türkiye küresel güç. Şimdi Azerbaycan da yükselecek, İran Ermenistan'ın yanında! Peki, Tahran'ı korkutan ne? *Yeni Şafak*, 2 Ekim. Son erişim tarihi, 04/02/2022.

Karagül İ (2020c). Ermenistan üzerinden Türkiye-Rusya-İran savaşı mı planlandı?. *Yeni Şafak*, 6 Ekim. Son erişim tarihi, 04/02/2022.

Karakaya Polat R (2018). Religious solidarity, historical mission and moral superiority: construction of external and internal 'others' in AKP's discourse on Syrian refugees in Turkey. *Critical Discourse Studies*, 15(5), 500-516.

Kesgin B (2020). Turkey's Erdoğan: leadership style and foreign policy audiences. *Turkish Studies*, 21(1), 56-82.

- Kılıçarslan İ (2020a). "Yordam". *Yeni Şafak*, 17 Ekim, Son erişim tarihi, 04/02/2022.
- Kılıçarslan İ (2020b). "Cephe Genişlerken". *Yeni Şafak*, 29 Eylül, Son erişim tarihi, 04/02/2022.
- Kinnvall C ve Mitzen J (2017). An introduction to the special issue: Ontological securities in World politics. *Cooperation and Conflict*, 52(1), 3-11.
- Korkmaz T (2020a). Bunların alayı ancak güçten anlar! *Yeni Şafak*, 21 Ekim. Son erişim tarihi, 04/02/2022.
- Korkmaz T (2020b). "İşgal Haritası" parçalanıyor. *Yeni Şafak*, 6 Ekim. Son erişim tarihi, 04/02/2022.
- Korkmaz T (2020c). Ermenistan Muhipleri Cemiyeti! *Yeni Şafak*, 29 Eylül. Son erişim tarihi, 04/02/2022.
- Korkmaz T (2020d). Eşkiya dünyaya hükümdar olmaz (Yeni Bölüm). *Yeni Şafak*, 2 Ekim. Son erişim tarihi, 04/02/2022.
- Kramer B (2014). Media Populism: A Conceptual Clarification and Some Theses on its Effects. *Communication Theory*, 24, 42-60.
- Kurşun Z (2020) Dağlık Karabağ'da gerilim mi zulüm mü? *Yeni Şafak*, 28 Eylül. Son erişim tarihi, 04/02/2022.
- Küçük Durur E ve Bakar H (2016). Futbolda Milliyetçilik: 2008 Avrupa Futbol Şampiyonası Haberlerine Yönelik Söylem Analizi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 4 (2), 781-805.
- Lacatus C (2021). Populism and President Trump's approach to foreign policy: An analysis of tweets and rally speeches. *Politics*, 41(1), 31-47.
- Laclau E (2007). *Popülist Akıl Üzerine*. Çev. N B Çelik, Ankara: Epos Yayınları.
- Lippmann W (1998). *Public Opinion*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Mannuci L (2017). Populism and the Media. İçinde: C R Kaltwasser vd. (der), *The Oxford Handbook of Populism*, UK: Oxford University Press, 592-617.
- Mazzoleni G (2008). Populism and the Media. İçinde: D Abertazzi vd. (der), *Twenty-First Century Populism*, Palgrave Macmillan, 49- 64.
- Mazzoleni G (2014). Mediatization and Political Populism. İçinde: F Esser vd. (der), *Mediatization of Politics*, Palgrave Macmillan, 42- 56.
- Mitzen J (2006). Ontological Security in World Politics: State Identity and the Security Dilemma. *European Journal of International Relations*, 12(3), 341-370.
- Moffitt B (2016). *The Global Rise of Populism Performance, Political Style, and Representation*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Moffitt B (2020). *Popülizmin Küresel Yükselişi Performans, Siyasal Üslup ve Temsil*. Çev. O

Özgür, İstanbul: İletişim Yayınları.

Mollaer F (2018). *Yerlililiğin Retoriği*. Ankara: Phoenix Yayınları.

Mudde C (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*. New York: Cambridge University Press.

Mudde C ve Kaltwasser C R (2017). *Populism A Very Short Introduction*. Great Britain: Oxford University Press.

Müller J W (2017). *Popülizm Nedir?* Çev. O Yıldız, İstanbul: İletişim Yayınları.

Orakoğlu B (2020a). Paşinyan: Yardım isteyebiliriz. *Yeni Şafak*, 5 Ekim. Son erişim tarihi, 04/02/2022.

Orakoğlu B (2020b). Dağlık Karabağ krizine “son verilmesinin vakti geldi”. *Yeni Şafak*, 14 Ekim. Son erişim tarihi, 04/02/2022.

Öğün S S (2020). Kafkasya’da oyun içinde oyun... *Yeni Şafak*, 1 Ekim. Son erişim tarihi, 04/02/2022.

Özçetin B (2010). İdeoloji, İletişim, Kültür: Bir Stuart Hall Değerlendirmesi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 13, 139-159.

Özdenören R (2020). Kancıklık, münafıklık ve kurt kapanı. *Yeni Şafak*, 18 Ekim. Son erişim tarihi, 04/02/2022.

Özpek B B ve Tanrıverdi Yaşar N (2018). Populism and foreign policy in Turkey under the AKP rule, *Turkish Studies*, 19(2), 198-216.

Öztürk H (2020a). Soysuzlar, namussuzlar, dün ne idiyse bugün aynılar. *Yeni Şafak*, 13 Ekim. Son erişim tarihi, 04/02/2022.

Öztürk H (2020b). Bugün PYD-YPG-PKK, dün Ermeni çeteleri, bugün Suriye’nin kuzeyi, dün Azerbaycan’ın Karabağ’ı. *Yeni Şafak*, 2 Ekim. Son erişim tarihi, 04/02/2022.

Öztürk H (2020c). Azerbaycan ile Ermenistan arasında Ağrı Dağı kadar fark var. *Yeni Şafak*, 6 Ekim. Son erişim tarihi, 04/02/2022.

Öztürk-Tuncel D ve Çelikpala M (2019). Turkey’s rapprochements with Greece and Armenia: Understanding path breaking steps. *Southeast European and Black Sea Studies*, 19(3), 431-449.

Rumelili B ve Adisönmez U C (2020). Uluslararası İlişkilerde Kimlik-Güvenlik İlişikisine Dair Yeni bir Paradigma: Ontolojik Güvenlik Teorisi. *Uluslararası İlişkiler*, 17(66), 28-39.

Sagarzasu Ive Thies C G (2019). The Foreign Policy Rhetoric of Populism: Chavez, Oil, and Anti-imperialism. *Political Research Quarterly*, 72(1), 205-214.

Sarı E (2021). Popüler Basında Covid-19 Haberleri: Yeni Tip Koronavirüs Eski Tip Banal Milliyetçilik, *İlef Dergisi*, 8(1), 63-108.

Saraçoğlu C ve Demirkol Ö (2015). Nationalism and Foreign Policy Discourse in Turkey

Under the AKP Rule: Geography, History and National Identity. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 42(3), 301-319.

Shafiyev F ve Huseynov V (2020). Peace Negotiations Cannot Be Held forever: Breaking the Deadlock in the Armenia-Azerbaijan Conflict. *Insight Turkey*, 22(4), 99-109.

Shiriyev Z ve Davies C (2013). The Turkey-Armenia-Azerbaijan Triangle: The Unexpected Outcomes of the Zurich Protocols. *Perceptions*, 18(1), 185-206.

Singh, P (2021). Populism, Nationalism, and Nationalist Populism. *Studies in Comparative International Development*, 56, 250-269.

Smith A D (1994). *Milli Kimlik*. Çev. B S Şener, İstanbul: İletişim Yayınları.

Steele B J ve Homolar, A (2019). Ontological insecurity and the politics of contemporary populism. *Cambridge Review of International Affairs*, 32(3), 214-221.

Şah U (2020). Eleştirel Söylem Analizi: Temel Yaklaşımlar. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 7, 210-231.

Şen A F (2018). Medyatikleşme Üzerine Kuramsal Bir Tartışma. *eKurgu Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*, 26(1), 55-65.

Türkyılmaz S (2020a). Kafkasya'da Azerbaycan Ekseni. *Yeni Şafak*, 1 Ekim. Son erişim tarihi, 04/02/2022.

Türkyılmaz S (2020b). Yeni bir dönemin göstergesi olarak Hudaferin Köprüsü. *Yeni Şafak*, 22 Ekim. Son erişim tarihi, 04/02/2022.

Türkyılmaz S (2020c). Mavera-yı Kafkas'ta Türk barışına doğru. *Yeni Şafak*, 5 Kasım. Son erişim tarihi, 04/02/2022.

Ural H (2018). Turkishness on the stage: Affective nationalism in the Eurovision Song Contest. *International Journal of Cultural Studies*, (22)4, 519-535.

Uzer U (2011). *Identity and Turkish Foreign Policy The Kemalist Influence in Cyprus and the Caucasus*. London & New York: I. B. Tauris.

Van Dijk T (2005). Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları. İçinde: M Küçük (der), *Medya, İktidar İdeoloji*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 315-376.

Varshney A (2021). Populism and Nationalism: An Overview of Similarities and Differences. *Studies in Comparative International Development*, 56, 131-147.

Verbeek B ve Zaslove, A (2017). Populism and Foreign Policy. İçinde: C R Kaltwasser vd. (der), *The Oxford Handbook of Populism*, UK: Oxford University Press, 489-514.

Wodak R (2001). The discourse-historical approach. İçinde: R Wodak ve M Meyer (der), *Methods of Critical Discourse Analysis*, London & Thousand Oaks & New Delhi: Sage Publications, 63-94.

Wodak R (2008). Discourse Studies – Important Concepts and Terms. İçinde: M Krzyzanowski ve R Wodak (der), *Qualitative Discourse Analysis in the Social Science*,

London: Palgrave MacMillan, 1-30.

Wodak R (2015). *The Politics of Fear What Right-Wing Populist Discourses Mean*. UK: Sage.

Wodak R vd. (2009). *The Discursive Construction of National Identity*. Second Edition, UK: Edinburg University Press.

Yabancı B (2020). Fuzzy Borders between Populism and Sacralized Politics: Mission, Leader, Community and Performance in 'New' Turkey. *Politics, Religion & Ideology*, 21(1), 92-112.

Yavuz M H (2020). The Turkish-Armenian Historical Controversy: How to name the Events of 1915? *Middle East Critique*, 29(3), 345-365.

Yavuz M H (2022). Turkish Foreign Policy and the Karabakh Conflict. İçinde: M Hakan Yavuz ve Michael M. Gunter (der), *The Nagorno-Karabakh Conflict: Historical and Political Perspectives*, New York: Routledge, 275-302.

Yavuz M H ve Huseynov V (2020). The Second Karabakh War: Russia vs. Turkey? *Middle east Policy*, 27(4), 103-118.

Yeşil B (2018). Authoritarian Turn or Continuity? Governance of Media through Capture and Discipline in the AKP Era, *South European Society and Politics*, 23(2), 239-257.

Yıldırım K vd. (2021). Dynamics of Campaign Reporting and Press-Party Parallelism: Rise of Competitive Authoritarianism and the Media System in Turkey. *Political Communication*, 38(3), 326-349.

Yılmaz H (2011). Euroscepticism in Turkey: Parties, Elites, and Public Opinion. *South European Society and Politics*, 16(1), 185-208.

Yılmaz Z (2018). *Yeni Türkiye'nin Ruhu Hınç, Tahakküm, Muhtaçlaştırma*. İstanbul: İletişim Yayınları.

